

**ΙΔΡΥΜΑ:ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ**

**ΣΧΟΛΗ:ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ &
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΤΜΗΜΑ:ΑΤΟΜΙΚΑ&ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ**

ΕΞΑΜΗΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ:Δ'ΕΞΑΜΗΝΟ

**ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ
ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΑ

ΑΡ.ΜΗΤΡΩΟΥ:1340200400617

ΕΞΑΜΗΝΟ: Δ'ΕΞΑΜΗΝΟ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ:

- **Εισαγωγή:**
- **1.Θεμελιώδη δικαιώματα**
- **1.1.Έννοια**
- **1.2.1.Διακρίσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων**
- **1.2.1.Α.Οι τρεις κατηγορίες (γενιές) των δικαιωμάτων του ανθρώπου**
- **1.2.1.α.Πρώτη γενεά:Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα**
- **1.2.1.β.Δεύτερη γενεά:Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (Economic, Social and Cultural Rights)**
- **1.2.1.γ.Τρίτη γενεά:Δικαιώματα Αλληλεγγύης (Rights of Solidarity)**
- **1.2.1.Β.Τα δικαιώματα των λαών**
- **1.2.1.Γ.Τα δικαιώματα των μειονοτήτων**
- **2.Έννοια της διεθνούς προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων**
- **3.Η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε διεθνές επίπεδο**
- **3.1.Γενικά**
- **3.2.Ιστορική αναδρομή**
- **3.3.Η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στα πλαίσια του ΟΗΕ: ο Καταστατικός χάρτης του ΟΗΕ**
- **3.4.Οι Συστάσεις**
- **3.5.Οι Διακηρύξεις**
- **3.5.1.Γενικά**
- **3.5.1.α.Η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα**

- **3.5.1.β.Άλλες σημαντικές Διακηρύξεις**
- **3.6.Οι Συμβάσεις**
- **3.6.1.Γενικά**
- **3.6.1.Α.Συμβάσεις που έχουν συναφθεί στα πλαίσια του ΟΗΕ**
- **3.6.1.Αα.Η Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων**
- **3.6.1.Ββ.Η Σύμβαση για την εξάλειψη και την πρόληψη του εγκλήματος του apartheid**
- **3.6.1.Γγ.Η Σύμβαση για τα πολιτικά δικαιώματα των γυναικών**
- **3.6.1.Δδ.Η Σύμβαση για τη συναίνεση στο γάμο, το κατώτερο όριο ηλικίας και την καταχώρηση των γάμων**
- **3.6.1.Εε.Η Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων έναντι των γυναικών**
- **3.6.1.ΣΤστ.Οι Συμβάσεις για τους απατρίδες**
- **3.6.1.Ζζ.Η Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων**
- **3.6.1.Β.Τα διεθνή Σύμφωνα των Ηνωμένων Εθνών του 1966**
- **3.6.1.Β.α.Το Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων(ΔΣΑΠ)**
- **3.6.1.Β.β.Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα(ΔΣΟΙΚΠ)**
- **3.6.1.Β.γ.Συμβάσεις που έχουν συναφθεί στα πλαίσια Ειδικευμένων Οργανισμών**

- **3.7.Όργανα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου**
- **3.8.Διεθνής Προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε περιφερειακό επίπεδο**
- **3.8.1.Γενικά**
- **3.9.Ευρώπη**
- **3.9.1.Συμβούλιο της Ευρώπης**
- **3.9.2.Το Καταστατικό του Συμβουλίου της Ευρώπης**
- **3.9.3.Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου**
- **3.9.4.Τα Πρωτόκολλα της ΕΣΔΑ**
- **3.9.5.Ο Κοινωνικός Χάρτης της Ευρώπης**
- **3.9.6.Διακηρύξεις θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα**
- **4.Η Τελική Πράξη του Ελσίνκι (1975)**
- **5.Αμερική**
- **5.1.Αμερικανική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων**
- **5.2.Αμερικανική Σύμβαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων**
- **6.Αφρική**
- **6.1.Ο Χάρτης του ΟΑΕ**
- **6.2.Ο Χάρτης της Banjul για τα Ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των Λαών**
- **7.Ασία**
- **8.Μη κυβερνητικοί διεθνείς οργανισμοί προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων**
- **8.1.Διεθνείς Αμνηστία**

- **8.1.1.Γενικά**
- **8.1.2.Δομή**
- **8.1.3.Σκοποί**
- **8.1.4.Μηχανισμοί δράσης**
- **8.1.5.Δράση στους Διεθνείς Οργανισμούς**
- **8.2.Οργανισμοί Αγώνων κατα κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων**
- **8.3.Η Διεθνής οργάνωση για την εξάλειψη κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων**
- **8.4.Η κίνηση εναντίον του ρατσισμού και υπέρ της φιλίας ανάμεσα στους λαούς**
- **8.5.Τα Διεθνή Φεμινιστικά Κινήματα**
- **9.Συμπέρασμα-Conclusion**
- **10.Νομολογία**
- **11.Συντομογραφίες –Λήμματα**
- **12.Βιβλιογραφία –Ηλεκτρονικές Διευθύνσεις**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Γενικά:

Κατά την διάρκεια του περασμένου αιώνα, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων παύει να είναι εσωτερική υπόθεση των Κρατών και ανάγεται σε θέμα διεθνούς ενδιαφέροντος. Η διεθνοποίηση της προστασίας τους καταδεικνύεται, μεταξύ άλλων, από την υιοθέτηση σχετικών διεθνών κειμένων-Ψηφισμάτων, Διακηρύξεων και Συμβάσεων. Οι τελευταίες μάλιστα είναι νομικά δεσμευτικές και θεμελιώνουν διεθνείς υποχρεώσεις για τα Κράτη που τις έχουν επικυρώσει.

Στην ελληνική έννομη τάξη και σύμφωνα με το άρθρο 28, παράγραφος 1, του Συντάγματος, οι διεθνείς συμβάσεις, οι οποίες έχουν επικυρωθεί από την Ελλάδα αποτελούν εσωτερικό δίκαιο, και μάλιστα αυξημένης τυπικής ισχύος, έναντι του νόμου.

Το δικαίωμα για μια ελεύθερη και με αξιοπρέπεια ζωή είναι το θεμέλιο πάνω στο οποίο στηρίζονται και αναπτύσσονται οι αναλλοίωτες αρχές της δικαιοσύνης και της ειρήνης στο κόσμο.

Ως άτομα ή κράτη οφείλουμε να σεβόμαστε, να προστατεύουμε και να υπηρετούμε την κοινωνία και τους θεσμούς της βάση των διεθνών κανόνων προστασίας των δικαιωμάτων.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα με τη φυσική ή νομική τους μορφή, στην εσωτερική ή διεθνή τους διάσταση έχουν αποτελέσει και αποτελούν αντικείμενο έρευνας, μελέτης και διδασκαλίας.

Το επιστημονικό πεδίο είναι ευρή και επεκτείνεται προκειμένου να αντιμετωπίσει τις νέες κοινωνικές

προκλήσεις(μεταναστευτικό κύμα, εργασιακές συμβάσεις, τεχνοκρατική κοινωνία, παγκοσμιοποίηση της οικονομίας)και δίνει τη δυνατότητα μελέτης σε πολλούς επιστημονικούς κλάδους ώστε να προκύψει όχι μόνο υπευθυνότερη αλλά και πρακτική αντιμετώπιση(ευαισθητοποίηση των νεών και νομοθετική κάλυψη).

Το θέμα:

Το θέμα που πραγματεύεται η προκείμενη εργασία είναι η Διεθνής Προστασία των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (The International Protection of Fundamental Rights). Μπορεί να χαρακτηριστεί οποιαδήποτε χρονική στιγμή επίκαιρο, διότι η διεθνής προστασία στοχεύει συνεχώς προς το μέλλον. Πρώτα, παρατίθενται οι ορισμοί των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της διεθνούς προστασίας, ώστε να διευκρινησθεί το νόημά τους. Στη συνέχεια, θα αναλυθούν εκτενώς, σε χρονικό και χωρικό επίπεδο (ιστορική αναδρομή,γενιές δικαιωμάτων,οικουμενικό και περιφερειακό σύστημα προστασίας). Παράλληλα, θα εξεταστούν τα όργανα και οι μέθοδοι προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επίσης, αναφέρονται μη κυβερνητικές οργανώσεις, που αγωνίζονται από την πλευρά τους για τον ίδιο σκοπό:την ανάδειξη του ανθρώπου σε πρωταγωνιστή της ύπαρξής του και υγιούς μέλους του παγκόσμιου οργανισμού. Τέλος, με την παράθεση νομολογιακών δεδομένων οπτικοποιείται με τον καλύτερο τρόπο η εφαρμογή των μέσων της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

1.Τα θεμελιώδη δικαιώματα (droits de l'homme, human rights):

1.1.Εννοιολογικές οριοθετήσεις:

Δικαίωμα είναι η εξουσία που απονέμει το δίκαιο σε ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο για να προβαίνει σε πράξη ή παράλειψη ή για να απαιτεί πράξη ή παράλειψη από άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα(όπως είναι και το κράτος), με σκοπό την ικανοποίηση ορισμένου (έννομου) συμφέροντός του. Στην τελευταία περίπτωση γίνεται λόγος για αξίωση(=δικαίωμα να απαιτήσει κάποιος πράξη ή παράλειψη από άλλον).¹

Ο Windscheid προσδιόρισε το δικαίωμα ως την εξουσία που απονέμει το δίκαιο στα πρόσωπα. Αργότερα ο Jehring, τονίζοντας το τελολογικό στοιχείο, όρισε το δικαίωμα ως το συμφέρον, που προστατεύεται από το δίκαιο. Ο Regelsberger συνένωσε τους δύο ορισμούς και όρισε το δικαίωμα ως εξής:«Δικαίωμα είναι η εξουσία που απονέμεται από το δίκαιο για την ικανοποίηση συμφέροντος».²

Ο όρος «θεμελιώδη δικαιώματα» (Grundrechte) καθιερώθηκε στο γερμανικό δημόσιο δίκαιο. Τον όρο περιέλαβε το ισχύον Σύνταγμα της Ελλάδας στη διάταξη του άρθρου 25 παρ.2Σ, δηλαδή στο τελευταίο άρθρο του

¹ Βλ. Σατλάνης Χρήστος, «Εισαγωγή στο Δίκαιο της Διεθνούς Προστασίας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων»,2003, σελ.19.

² Βλ. Δημητρόπουλος Ανδρέας Γ., «Συνταγματικά Δικαιώματα», Γενικό Μέρος: Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ'- Ημίτομος Ι, 2005, σελ.101 βλέπε υποσημείωση 73.

δεύτερου μέρους του που έχει τον τίτλο «ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα».³

Στην καθημερινότητα των εργασιών των διεθνών οργανισμών, των δραστηριοτήτων των μη κυβερνητικών οργανώσεων και της πολιτικής των κυβερνήσεων χρησιμοποιούνται διάφοροι όροι όπως: «ατομικά δικαιώματα», «ανθρώπινα δικαιώματα», «θεμελιώδη δικαιώματα», οι οποίοι αποδίδουν ορισμένες πτυχές των συνταγματικών δικαιωμάτων.

Με τον όρο θεμελιώδη δικαιώματα χαρακτηρίζουμε ακριβέστερα τη σχετική ύλη. Ο όρος έχει την κατάλληλη ευρύτητα να χαρακτηρίζει, ως έννοια γένους, όλες ανεξαιρέτα τις ειδικότερες κατηγορίες των σχετικών δικαιωμάτων. Κοινό κριτήριο υπαγωγής όλων των σχετικών διατάξεων στην κατηγορία των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποτελεί η ιδιότητα τους ως κανόνων που ρυθμίζουν τη νομική σχέση της κρατικής εξουσίας- ή υπο ορισμένες προϋποθέσεις και της ιδιωτικής- με τον άνθρωπο, τον πολίτη, ή την κοινωνική ομάδα.⁴ Στο συνταγματικό δίκαιο αναφέρονται ως ατομικά (π.χ το δικαίωμα στη ζωή), πολιτικά (π.χ το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι) και κοινωνικά δικαιώματα (π.χ. το δικαίωμα για κοινωνική πρόνοια και ασφάλιση). Τα θεμελιώδη δικαιώματα αποτελούν μία- και μάλιστα τη σπουδαιότερη- κατηγορία των δημοσίων δικαιωμάτων, δηλαδή των δικαιωμάτων που ρυθμίζονται απο το δημόσιο δίκαιο. Ειδικότερα, ως θεμελιώδη

³ Βλ. G.Jellinek, System der subjectiven öffentlichen Rechte, ανάτυπο της 2^{ης} έκδοσης (1919), 1964, σελ.41επ.

⁴ Βλ. Τσάτσος Δημήτρης Θ.: « Συνταγματικό Δίκαιο», Τόμος Γ' Θεμελιώδη δικαιώματα. Γενικό Μέρος.

δικαιώματα θεωρούνται εκείνα που κατοχυρώνονται απο κείμενα αυξημένης τυπικής ισχύος (και ιδίως απο το Σύνταγμα) και τα οποία έτσι δεσμεύουν και τις τρεις συντεταγμένες εξουσίες (νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική).

1.2.1.ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ:

Α)Οι τρεις κατηγορίες (γενιές) των δικαιωμάτων του ανθρώπου

Γενικά:

⁵ Οι αναλύσεις συχνά αναφέρονται στην ύπαρξη τριών γενεών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.Η διάκριση έγινε με φαντασία από τον καθηγητή Karel Vasak⁶, δεν έχει βέβαια την επιστημονική αξία που της αποδίδουν μερικοί, αλλά είναι χρήσιμη για την κατανόηση των προβλημάτων που προκύπτουν κατά την εφαρμογή των δικαιωμάτων. Πρέπει δε να σημειωθεί, ότι ανεξάρτητα από την ιστορική εξέλιξη της προστασίας, η κατά κατηγορίες διάκριση των δικαιωμάτων (ατομικά,πολιτικά αφενός,οικονομικά,κονωνικά κλπ αφετέρου), είναι έργο των δυτικοευρωπαίων,οι οποίοι άλλοτε επιμένουν στη διάκριση (για τις δικές τους έννομες τάξεις) και άλλοτε,αντίθετα,προβάλλουν το

⁵ Βλ. Ρούκουνας Εμμανουήλ, Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 1995, σελ 15-19.

⁶ Βλ. K.Vasak, «Le droit international des droit de l’homme», Recueil des Cours de l’Académie de Droit International, La Haye 1974(no 140).

αδιαίρετο των δικαιωμάτων (Indivisibility) έναντι τρίτων κυβερνήσεων, κυρίως του τρίτου κόσμου.

Οι κατηγορίες των διαφόρων δικαιωμάτων του ανθρώπου ακολουθούν, θα έλεγε κανείς, την ιστορική εμφάνιση και αναγνώρισή τους στη διεθνή δικαιοταξία. Έτσι, μιλούμε για «γενιές» δικαιωμάτων που χαρακτηρίζουν εύστοχα, μέσα από μια εξελικτική πορεία, αυτό το στοιχείο της χρονικής (προηγούμενης ή επόμενης) εμφάνισης και στη συνέχεια αναγνώρισης και κατοχύρωσής τους⁷.

α) Πρώτη γενιά: Ατομικά και πολιτικά δικαιώματα:

Παλιότερα θεωρούσαν ως χαρακτηριστικό των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων το ότι απαιτούν από το κράτος στάση αποχής, δηλαδή τη μη παρεμπόδιση της ασκήσεώς τους σύμφωνα με την πρώτη φράση του Αμερικανικού Bill of Rights (1791): “Congress shall make no law..”. Κατά άλλους είναι το δικαίωμα “να μας αφήνουν ήσυχους” (The Right to Be Let Alone). Για να εξασφαλισθεί όμως η αντίστοιχη υποχρέωση του κράτους, είναι συνήθως αναγκαίες κατάλληλες θετικές ενέργειες από μέρους του. Όπως σημείωσε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην υπόθεση Marckx (1979), η αρχή της αποτελεσματικότητας (effectiveness), που συνδέεται άμεσα με την απόλαυση των δικαιωμάτων, απαιτεί συχνά τη λήψη θετικών μέτρων για την πραγμάτωση δικαιωμάτων που είναι διατυπωμένα αρνητικά.

⁷ Βλ. Περράκης Στέλιος Ε. «Διαστάσεις της Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», Τόμος Α', 2003, σελ.19, 20, 21.

- **Ατομικά δικαιώματα (Civil Rights)⁸:**

Πρόκειται για δικαιώματα που θεωρούνται κλασικά και τα οποία έλκουν την επίσημη καταγωγή τους από τις διακηρύξεις της αμερικανικής και γαλλικής επανάστασης (αμερικανική διακήρυξη της ανεξαρτησίας (1776) και γαλλική διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη (1791)⁹. Τα δικαιώματα αυτής της κατηγορίας ενσωματώνουν το στοιχείο της νομικής αξίωσης. Κινούνται γύρω από τις βασικές αξίες της προστασίας της προσωπικότητας, του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου, της ιδιοκτησίας, της κατοικίας, της ελευθερίας της σκέψευς, συνειδήσεως και θρησκείας, της επικοινωνίας και γενικά καλύπτουν τον ιδιωτικό βίο. Πολλά ατομικά δικαιώματα θεωρούνται ότι ανηκουν και στη δημόσια εκδήλωση του βίου και συνδέονται με τις ελευθερίες της συνειδήσεως, της θρησκείας, της εκφράσεως, του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι. Με τον όρο ατομικά δικαιώματα (Civil Rights) δεν εννοούμε μόνο δικαιώματα του αστικού δικαίου, αλλά μια ευρύτερη κατηγορία που αντιπαραβάλλεται προς τα πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα. Η αντιπαραβολή έχει χρησιμότητα ιδίως όταν αποφασίζονται ορισμένοι περιορισμοί στην άσκηση των δικαιωμάτων για λόγους δημοσίας τάξεως, υγείας,

⁸ Βλ. R. Lillich, «Civil Rights», in Human Rights in International Law.

⁹ Βλ. Ρούκουνας Ε. Σελ.16, υποσημείωση 25: Μεταξύ των αντιπροσώπων των δεκατριών αμερικανικών πολιτειών, οι οποίοι το 1776 υιοθετούσαν δια βοής το άρθρο 1 («κάθε άνθρωπος γεννιέται ελεύθερος») της Διακηρύξεως της Φιλαδέλφειας, υπήρχαν αρκετοί γαιοκτήμονες, που δεν πήγαινε ο νους τους στο ότι οι ίδιοι είχαν μαύρους δούλους, F. Rigaux, in Fundamental Rights- Two Topics in International Law, A. Cassese (ed), Alphen aan den Rijn 1979, 213.

ασφάλειας, ή προστασίας του έθνους “στο πλαίσιο μιας δημοκρατικής κοινωνίας”.

- **Πολιτικά δικαιώματα (Political Rights)¹⁰:**

Όταν το διεθνές δίκαιο αναφέρεται στα πολιτικά δικαιώματα καλύπτει κυρίως τα δικαιώματα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι, τη συμμετοχή στη δημόσια υπηρεσία και εγγυάται τη δυνατότητα συμμετοχής του πολίτη στη διαχείριση των κοινών. Από την άποψη αυτή τα πολιτικά δικαιώματα διαφέρουν από τα ατομικά, επειδή, πλην εξαιρέσεων, ισχύουν μόνο υπέρ των πολιτών και όχι υπέρ των αλλοδαπών. Δεν αποτελεί δηλαδή παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων η νομοθεσία που αποκλείει τους αλλοδαπούς από τις βουλευτικές εκλογές. Αντίθετα, τα θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα ισχύουν υπέρ όλων των προσώπων που εξαρτώνται από τη δικαιοδοσία (under the jurisdiction) του κάθε κράτους.

β) Δεύτερη γενεα: Οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα (Economic, Social and Cultural Rights)¹¹:

Η δεύτερη γενιά αφορά τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα. Σε αντίθεση με την προηγούμενη κατηγορία, για την εξασφάλιση των δικαιωμάτων της δεύτερης γενιάς, το Κράτος απαιτείται να προβεί -αυτό- σε θετικές ενέργειες-παροχές. Καλείται

¹⁰Βλ. J. Humphrey, «Political and Related Rights», in The Bill of Human Rights

¹¹ Βλ. M. Bossuyt, «La distinction juridique entre les droits civil et politiques et les droits économiques et sociaux», Revue des Droits de l'Homme 1975,783.

να παρεμβαίνει στον κοινωνικό βίο κατά τρόπο συστηματικό και αποτελεσματικό. Οφείλει να δημιουργεί τις προϋποθέσεις για ανάπτυξη, πρόσβαση στην εργασία, ίση αμοιβή, άσκηση των συνδικαλιστικών ελευθεριών, κοινωνική ασφάλιση, αποτελεσματικό βιοτικό επίπεδο, υγεία, εκπαίδευση, πολιτιστική ζωή και συμμετοχή στην επιστήμη.

Τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα ανήκουν στη δεύτερη γενεά, επειδή προβλήθηκαν μαζικά και άρχισαν να κατοχυρώνονται στον 20 αιώνα, ιδίως μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο. Εμπνέονται από χριστιανικές και σοσιαλιστικές ιδέες και συνδέονται με τα αιτήματα δύο μεγάλων επαναστάσεων, της μεξικανικής (1913) και εκείνης των μπολσεβίκων (1917). Επειδή τα εν λόγω δικαιώματα δεν ενέχουν νομική αξίωση έναντι του Κράτους, αυτή η νομική πραγματικότητα οδήγησε στην ανάπτυξη της αντίληψης ότι, εφόσον στην πραγματικότητα πρόκειται για δικαιώματα προαγωγής και όχι προστασίας, τα δικαιώματα αυτά δεν ανήκουν στη σφαίρα των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

γ) Τρίτη γενεά: Δικαιώματα αλληλεγγύης (Rights of Solidarity)¹² :

Σύμφωνα με τον K. Vasak, τα δικαιώματα αλληλεγγύης «εκφράζουν μία ορισμένη αντίληψη της συλλογικής ζωής και δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν παρά με τη

¹² Βλ. K. Drzewicki, « The Rights of Solidarity. The Third Revolution of Human Rights », Nordisk Tidsskrift for International Ret 1984, 26. A. Holleaux, « Les Lois de la troisième generation des droits de l'homme; ébanche d'étude comparative ». Revue de Droits Public 1982, 527.

συνένωση των προσπαθειών όλων των κοινωνικών εταίρων ατόμων, Κρατών, άλλων δημόσιων ή ιδιωτικών φορέων και οργάνων». Σε αυτά, ο άνθρωπος αντιμετωπίζεται ως σημείο αναφοράς ολόκληρου του πλανήτη. Τα δικαιώματα αλληλεγγύης έχουν μία ατομική και μία συλλογική διάσταση. Στην κατηγορία τους εντάσσονται το δικαίωμα στην ανάπτυξη, το δικαίωμα στην ειρήνη, το δικαίωμα στην απόλαυση της κοινής κληρονομιάς της ανθρωπότητας, το δικαίωμα σε ένα υγιές και ικανοποιητικό περιβάλλον. Όλα αυτά τα δικαιώματα αντιμετωπίζουν προβλήματα νομικών οριοθετήσεων σε σχέση με το περιεχόμενό τους, τους φορείς τους, την προβολή τους, το αντιτάξιμό τους¹³. Τα δικαιώματα αλληλεγγύης στη συλλογική τους διάσταση, ως δικαιώματα των λαών, γνώρισαν την πρώτη επίσημη αναγόρευσή τους στο διεθνές συμβατικό δίκαιο με την ενσωμάτωσή τους στον Αφρικανικό Χάρτη των δικαιώματων του ανθρώπου και των λαών (1981) που δεσμεύει 49 Κράτη.

¹³ Βλ. Ρούκουνα σελ.20, υποσημείωση 30 και31: Θέλοντας λόγου χάρη να εξασφαλίσει την Ανταρκτική από την οικονομική εκμετάλλευση και τη συναφή υποβάθμιση του περιβάλλοντος, μια κίνηση υπό τον πλοίαρχο Jacques-Yves Cousteau έπεισε συν το χρόνο την Unesco να συγκαλέσει τον Φεβρουάριο 1994 στο Πανεπιστήμιο της La Laguna (Tenerife) των Καναρίων συνάντηση εμπειρογνομόνων που συνέταξε πολύ ευρύτερη διακήρυξη για την εξασφάλιση των δικαιωμάτων των μελλοντικών γενεών (les droits de l'homme des generations futures).

Όταν το Πανεπιστήμιο των ΗΕ μελετά το «δικαίωμα στην τροφή» (right to food) το πράττει για να επιστήσει την προσοχή στη ρομαντική αοριστολογία του άρθρου25 της ΟΔΔΑ και του άρθρου11 του ΔΣΟΙΚΠ και στην πρακτική ανάγκη διεθνούς αλληλεγγύης, τη στιγμή που ο μισός πληθυσμός της γης πένεται.

B) Τα δικαιώματα των λαών:

Τα δικαιώματα αλληλεγγύης στην συλλογική τους έκφραση αποτελούν δικαιώματα των λαών και ως τέτοια τα αναγνωρίζει ο Αφρικανικός χάρτης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και λαών. Επιπλέον, στα δικαιώματα των λαών εντάσσονται τα πιο « παραδοσιακού » χαρακτήρα δικαιώματα στην αυτοδιάθεση των λαών, καθώς και στη διαρκή κυριαρχία επί των πλουτοπαραγωγικών πόρων τους. Η νομική ύπαρξη των δικαιωμάτων των λαών αμφισβητείται, σήμερα, κυρίως από εκείνους που θεωρούν ότι συνιστούν ένα κίνδυνο για την άσκηση και το σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η διάσταση αυτή δεν θα πρέπει, όμως, να άγεται μέχρι απορρίψεως της ύπαρξης τέτοιων δικαιωμάτων (π.χ. αυτοδιάθεση, οικονομική κυριαρχία) που ήδη εκφράζονται και σε συμβατικές πράξεις του διεθνούς δικαίου (Χάρτης ΟΗΕ , Διεθνή Σύμφωνα για τα δικαιώματα του ανθρώπου).

Σύμφωνα με την τελευταία κωδικοποίηση της Παγκόσμιας Διάσκεψης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου της Βιέννης του 1993, όλοι οι λαοί έχουν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης. Σύμφωνα με αυτό καθορίζουν ελεύθερα το πολιτικό καθεστώς τους, την οικονομική, κοινωνική και την πολιτιστική τους ανάπτυξη. Εξάλλου, οι λαοί υπο καθεστώς αποικιοκρατίας, ξένης κατοχής ή κυριαρχίας έχουν τα αναφαίρετα δικαιώματα διεκδίκησης, με νόμιμους τρόπους σύμφωνα με το Χάρτη ΟΗΕ, της αυτοδιάθεσής τους. Να σημειωθεί ότι η άρνηση του δικαιώματος αυτοδιάθεσης θεωρείται παραβίαση των δικαιωμάτων

του ανθρώπου. Τα τελευταία χρόνια, κυρίως σε επίπεδο ΗΕ, γίνεται προσπάθεια για την κατοχύρωση των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων λαών.

Πάντως, ανεξάρτητα από διακρίσεις και κατηγορίες, σήμερα γίνεται πλέον αποδεκτό, ότι όλα τα δικαιώματα του ανθρώπου πηγάζουν από την αξιοπρέπεια και αξία που ενυπάρχουν στο ανθρώπινο πρόσωπο, που είναι το κεντρικό υποκείμενο και δικαιούχος των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Περαιτέρω, όπως αναφέρει η Διακήρυξη της Παγκόσμιας Διάσκεψης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Βιέννη, 1993): «όλα τα δικαιώματα του ανθρώπου είναι οικουμενικά, αδιαίρετα, αλληλοεξαρτώμενα και αλληλένδετα». Συνεπώς καθήκον των κρατών είναι πέρα «από τα πολιτικά, οικονομικά και πολιτιστικά συστήματά τους να προωθήσουν και να προστατεύσουν όλα τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες». Από την άλλη πλευρά, όμως, πρέπει να σημειωθεί ότι οι διαδικασίες προώθησης και προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου θα πρέπει να γίνονται σύμφωνα με τις αρχές του Χάρτη ΟΗΕ και του διεθνούς δικαίου.

Γ) Τα δικαιώματα των μειονοτήτων:

Η σημασία της προαγωγής και προστασίας των δικαιωμάτων των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες εθνικές, θρησκευτικές, γλωσσικές, αποτελεί σήμερα μια οικουμενική παραδοχή. Στην παρούσα φάση εξέλιξης του διεθνούς δικαίου δεν αναγνωρίζονται συλλογικά δικαιώματα των μειονοτήτων. Αντιθέτως τα

κράτη υποχρεούνται να διασφαλίζουν την αποτελεσματική και χωρίς διακρίσεις άσκηση δικαιωμάτων του ανθρώπου από τα άτομα που ανήκουν σε μια μειονότητα(ατομικά δικαιώματα). Ορισμένα από αυτά, ωστόσο, μπορεί να ασκηθούν από κοινού(π.χ. δικαίωμα θρησκευτικής λατρείας, δικαίωμα συνεταιρισμού). Περαιτέρω, τα δικαιώματα των μειονοτήτων, πρέπει να συμβάλουν στη διατήρηση της ιδιαίτερης ταυτότητας των ατόμων που ανήκουν σε μια μειονότητα. Να σημειωθεί, ότι σε ευρωπαϊκό επίπεδο αναδύεται η αρχή του ατομικού αυτοπροσδιορισμού, ως προσωπική επιλογή ατόμου, που θεωρεί ότι εντάσσεται σε μια μειονότητα.

2.ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ:

Η προσπάθεια για διεθνοποίηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έγινε αισθητή μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και απέφερε καρπούς κατά τη διάρκεια και ιδίως μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου ενόψει των σχετικών ειδεχθών εγκλημάτων του εθνικοσοσιαλιστικού καθεστώτος της Γερμανίας .

Στη νομική επιστήμη υπό τον όρο «διεθνής προστασία» νοούμε: Πρώτον την ύπαρξη διεθνών κανόνων, οι οποίοι προνοούν για την αναγνώριση συγκεκριμένων δικαιωμάτων και ελευθεριών. Δεύτερον την ενδεχόμενη λειτουργία διεθνων μηχανισμών ελέγχου,είτε από

όργανα διεθνών οργανισμών (όπως η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των ΗΕ και οι Επιτροπές ελέγχου της Διεθνούς Οργανώσεως Εργασίας),είτε από διεθνή όργανα που δεν υπάγονται απευθείας σε διεθνείς οργανισμούς ,αλλά αποτελούν αυτοτελείς οργανισμούς συνδεδεμένους με τα συμβατικά εκείνα κείμενα που κατοχυρώνουν ουσιαστικά δικαιώματα (όπως είναι οι Επιτροπές των δύο Διεθνών συμφώνων των Ηνωμένων Εθνών, η Επιτροπή κατά των φυλετικών διακρίσεων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η Διαμερικανική Επιτροπή και το Διαμερικανικό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η Αφρικανική Επιτροπή).

Στις τελευταίες δεκαετίες επιτεύχθηκε η κινητοποίηση των διαδικασιών διεθνούς προστασίας και από τα άτομα(ατομική προσφυγή).Βέβαια η ύπαρξη διεθνούς προστασίας δεν σημαίνει ότι αυτή είναι απαραίτητα αυτοτελής και πλήρης. Διοτι οι διεθνείς κανόνες εντάσσονται σύμφωνα με τις συνταγματικές προβλέψεις στο εσωτερικό δίκαιο, στο επίπεδο αυτό απαιτείται η συνδρομή των κρατικών οργάνων για την εφαρμογή τους. Συνεπώς, η προστασία είναι κυρίως εθνική. Τα δε διεθνή όργανα παρεμβαίνουν πάντοτε διορθωτικά και μόνο αφού διαπιστωθεί λανθασμένη εφαρμογή συγκεκριμένων κανόνων, απροθυμία ή ανικανότητα των οργάνων του κράτους. Από την πλευρά των οργάνων και όχι των κανόνων, η διεθνής προστασία είναι επικουρική.

3.Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ:

3.1.Γενικά:

Τη βασικότερη μορφή διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου αποτελεί το συμβατικό διεθνές δίκαιο. Μία άλλη μορφή διεθνούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνάγεται έμμεσα από την υπαγωγή των διακρατικών σχέσεων και σε κανόνες αναγκαστικού διεθνούς δικαίου (*ius cogens*). Η διεθνής έννομη τάξη δέχεται σήμερα την ισχύ κανόνων αναγκαστικού διεθνούς δικαίου, δηλαδή κανόνων διεθνούς δικαίου, που τα κράτη δεν μπορούν να αναιρέσουν με συμφωνία μεταξύ τους (άρθρο 53 της Σύμβασης της Βιέννης του 1969 για το δίκαιο των συνθηκών, ν.δ 402/1974). Πρόκειται δηλαδή για κανόνες που στοιχειοθετούν την έννοια μιας διεθνούς δημόσιας τάξης. Τέτοιους κανόνες φαίνεται να αποτελούν η απαγόρευση της χρήσης βίας κατά παραβίαση του Χάρτη του ΟΗΕ, η απαγόρευση της επίθεσης, η απαγόρευση της γενοκτονίας, η απαγόρευση των φυλετικών διακρίσεων.

Στο συμβατικό πεδίο η οργάνωση ενός συστήματος διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, και μάλιστα σε παγκόσμιο επίπεδο, είναι συνδεδεμένη με την ίδρυση του ΟΗΕ και διαμορφώνεται στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του οργανισμού¹⁴.

¹⁴ Βλ. Ρούκουνας σελ.9, 10.

3.2.ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ¹⁵:

Τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν ήταν πάντα νομικά αναγνωρισμένα. Διατάξεις προστατευτικές περιλήφθησαν για πρώτη φορά στην Αγγλία με την Magna Charta του 1215, που απέσπασαν υποτελείς (φεουδάρχες και κοινότητες) από τον Ιωάννη τον Ακτήμονα. Η ρήτρα της Magna Charta, σύμφωνα με την οποία :«κάθε ελεύθερος άνθρωπος δεν θα...κηρύσσεται εκτός νόμου ή δεν θα βλάπτεται με οποιοδήποτε τρόπο, και δεν θα στραφούμε εναντίον του, ούτε θα τον διώξουμε χωρίς δίκαιη απόφαση των ομοίων του ή σύμφωνα με το νόμο της χώρας» θυμίζει ήδη τα συντάγματα της αμερικανικής και της γαλλικής επανάστασης, και η προβλεπόμενη συγκατάθεση των τριών τάξεων στο φόρο, ο οποίος ακριβώς εμφανίζεται ως «παρακλήση» και όχι ως καταναγκασμός, θυμίζει μια από τις βασικές αρχές του δημοσίου δικαίου σύμφωνα με την οποία ο φόρος επιβάλλεται μόνο με νόμο ψηφισμένο από τη Βουλή.

Ακολούθησαν ορισμένα βασικά νομικά κείμενα, που κατόρθωσε η Βουλή να αποσπάσει από το Βασιλιά, όπως το Habeas Corpus Act, του 1679, που οργανώνει αποτελεσματικά την προστασία όλων των υπηκόων απ'ο την αυθαίρετη σύλληψη και κράτηση, το 1689 το Bill of Rights, που αυξάνει τις αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου και απαγορεύει τη σύσταση εξαιρετικών δικαστηρίων, και τέλος, το 1701 το Act of Settlement, που υποχρεώνει

¹⁵ Βλ. Τσάτσος Δ. Σελ.59επ.

κάθε νέο βασιλιά να επιβεβαιώνει τις κεκτημένες ελευθερίες.

Στα τέλη του 18ου αιώνα με την Αμερικανική Επανάσταση (1775-1783) τα ανθρώπινα δικαιώματα καθιερώθηκαν από το σύνταγμα των ΗΠΑ του 1787 . Με τη Γαλλική Επανάσταση (1789-1799) μεγάλη απήχηση είχε η «Διακήρυξη του Ανθρώπου και του Πολίτη» της 26^{ης} Αυγούστου 1789, η οποία επηρέασε και τα συντάγματα των υπόλοιπων χωρών της Ευρώπης. Μέχρι και το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου κυριαρχούσε η αντίληψη ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αντικείμενο ρυθμίσεως του εσωτερικού δικαίου κάθε κράτους. Μια προσπάθεια διεθνοποιήσεως των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έγινε στο Συνέδριο της Βιέννης το 1815 με τη δήλωση της αρχής της απαγορεύσεως της δουλεμπορίας. Το 1929 το Ινστιτούτο Διεθνούς Δικαίου υιοθέτησε τη «Διακήρυξη των Διεθνών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου».

Από το Β΄ Παγκόσμιο και μετά αναζωπυρώθηκε η κίνηση για τη διεθνοποίηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (εξαιτίας των εγκλημάτων των φασιστικών και ναζιστικών καθεστώτων του Άξονα). Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Roosevelt, σε διάγγελμά του προς το Κογκρέσσο, πριν ακόμα την είσοδο των ΗΠΑ στον Πόλεμο, διακήρυξε τις «Τέσσερις Ελευθερίες» που ήταν απαραίτητες για τη μεταπολεμική διεθνή τάξη:ελευθερία του λόγου και της εκδηλώσεως της γνώμης, θρησκευτική ελευθερία,ελευθερία από φόβο και ελευθερία από ανάγκη, (6 Ιανουαρίου 1941). Οι δυο τελευταίες ελευθερίες περιλήφθησαν και στον Χάρτη του Ατλαντικού στις 26 Ιουνίου 1941 που υπέγραψαν ο

Roosevelt και ο Churchill και επικυρώθηκε από 47 κράτη. Όμως το κλασσικό διεθνές δίκαιο αγνοούσε το άτομο: το άτομο και κατά συνέπεια, τα θεμελιώδη δικαιώματα ανήκαν στην αποκλειστική δικαιοδοσία του κράτους.

Η εικόνα αυτή αλλάζει με τον ΟΗΕ. Ο Οργανισμός, περιλαμβάνει στους σκοπούς του την προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την προστασία τους. Ο Καταστατικός του Χάρτης υπογράφηκε στις 26 Ιουνίου 1945 κατά τον τερματισμό της Διασκέψεως των Ηνωμένων Εθνών επί της Διεθνούς Οργανώσεως και τέθηκε σε ισχύ την 24^η Οκτωβρίου 1945. Θεσπίζονται έτσι από τον ΟΗΕ και τις ειδικές οργανώσεις του (Unesco, ΔΟΕ, WHO) μια σειρά από κείμενα που αφορούν όχι μόνο ειδικά αλλά και γενικά την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου: Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948), Σύμφωνο για τα Κοινωνικά, Οικονομικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (1966). Η προσπάθεια αυτή δεν περιορίζεται στο οικουμενικό επίπεδο, αλλά εκτείνεται και στο περιφερειακό επίπεδο: στο Συμβούλιο της Ευρώπης (1949), όπου θεσπίζεται και η περίφημη Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1950), στις Ευρωπαϊκές Κοινοότητες, στον Οργανισμό των Αμερικανικών Κράτων ή ακόμα στο πλαίσιο των αφρικανικών χωρών και του Αραβικού Συνδέσμου.

3.3. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ ΟΗΕ¹⁶:

Η εμφάνιση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών στη διεθνή έννομη τάξη χαράζει μια νέα εποχή για τα δικαιώματα του ανθρώπου. Ιδρύθηκε αμέσως μετά την κατάρρευση του χιτλερικού καθεστώτος, τον Ιούνιο του 1945. Ο Χάρτης του παγκόσμιου οργανισμού υπογράφηκε στο San Francisco, στις 26 Ιουνίου 1945 και τέθηκε σε ισχύ την 24^η Οκτωβρίου 1945. Αποτελεί το ιδεολογικό αποκρυστάλλωμα των αρχών που διέπουν τις διεθνείς σχέσεις στη μεταπολεμική διεθνή κοινωνία. Επιχειρεί και την πρώτη, επίσημη, ρητή είσοδο των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο διεθνές δίκαιο. Στην Ελλάδα κυρώθηκε με τον α.ν. 585/1945.

Στο προοίμιο του Χάρτη διακηρύσσεται η πίστη των λαών στα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, στην αξιοπρέπεια και την αξία του ανθρώπου, στην ισότητα δικαιωμάτων ανδρών και γυναικών, καθώς και η απόφαση των λαών να συντελέσουν στην κοινωνική πρόοδο και στη δημιουργία καλύτερων συνθηκών ζωής στο πλαίσιο «μιας ευρύτερης ελευθερίας».

Εκτός του προοιμίου, ο Χάρτης μνημονεύει τα Δικαιώματα του Ανθρώπου σε έξι άρθρα: 1§, 13, 55 και 56, 62, 68, 76. Ιδίως κατα τα άρθρα 55 και 56 του Χάρτη, τα ΗΕ ευνοούν και συνεργάζονται για: α) την ανύψωση του βιοτικού επιπέδου, την εργασία για όλους και τη δημιουργία συνθηκών οικονομικής και κοινωνικής

¹⁶ Βλ. Περράκης σελ.47, Σατλάνης σελ.26, Τσάτσος σελ.126, Ρούκουνας σελ.57.

προόδου και αναπτύξεως,β)την λύση διεθνών προβλημάτων οικονομικών, κοινωνικών, δημόσιας υγείας και των άλλων συναφών, τη διεθνή πολιτιστική και οικονομική συνεργασία και γ)τον παγκόσμιο και αποτελεσματικό σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ο Χάρτης θεσπίζει έτσι την αρχή της διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Δεν περιλαμβάνει όμως κατάλογο ανθρωπίνων δικαιωμάτων-εκτός, ίσως, απο την απαγόρευση των διακρίσεων- αλλά ούτε και προβλέπει ιδιαίτερο σύστημα εγγυήσεως της προστασίας τους. Για το λόγο αυτό, η νομική δεσμευτικότητα των διατάξεων του Χάρτη, που αφορούν τα δικαιώματα του ανθρώπου, αποτελεί πρόβλημα που διχάζει τη θεωρία και τη νομολογία.

Παρόλη την αόριστη διατύπωση των διατάξεων του Χάρτη σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις αντίθετες θεωρητικές εκτιμήσεις, οι διατάξεις αυτές δεσμεύουν νομικά τα κράτη μέλη του ΟΗΕ. Με την άποψη υπάρξεως συμβατικών υποχρεώσεων για τα κράτη μέλη των ΗΕ, σε αυτό το πεδίο, συντάσσεται και το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης¹⁷.

Τα ΗΕ για να καλύψουν το κενό που υπήρχε στο Χάρτη με τον μη καθορισμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνέταξαν τρία βασικά κείμενα που

¹⁷ Βλ. Περράκης σελ.50: Στην γνωμοδότησή του για τις νομικές συνέπειες της συνεχούς παρουσίας της Ν.Αφρικής στην Namibia(1971). Εξάλλου ο δικαστής Tanaka στη διυστάμενη γνώμη του στην υπόθεση Ν.Αφρικής (1986) ενώπιον του ίδιου Δικαστηρίου διατύπωσε την άποψη ότι: «des dispositions de la Charte qui repellent les droits de l'homme et les libertés fondamentales, on peut donc de duire que l'obligation juridique de respecter ces droits et ces libertés s'impose aux Etats members». Γενικά οι διατάξεις για τα δικαιώματα του ανθρώπου του Χάρτη δεσμεύουν νομικά τόσο τα Κράτη μέλη των ΗΕ όσο και τα όργανα του οργανισμού.

υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών. Την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και τα δύο Σύμφωνα του 1966, καθώς και ορισμένες άλλες διακηρύξεις και συμβάσεις.

3.4.Οι Συστάσεις¹⁸:

Είναι γεγονός ότι οι συστάσεις της Γενικής Συνέλευσης των ΗΕ δεν έχουν καμία νομική δεσμευτική ισχύ. Ωστόσο, στην πράξη έχουν ιδιαίτερη σημασία και βαρύτητα. Συνεπώς, το περιεχόμενο τους μπορεί να εφαρμοστεί όταν ένα κράτος δέχεται από μόνο του να τη σεβαστεί, οπότε, ο υποχρεωτικός τους χαρακτήρας πηγάζει από την αποδοχή τους από το συγκεκριμένο κράτος. Ορισμένες συστάσεις, οι οποίες έχουν υιοθετηθεί με μια ισχυρή πλειοψηφία ή με ένα consensus της διεθνούς κοινότητας, μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για την δημιουργία ενός διεθνούς εθίμου. Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, αναγνωρίζοντας, σε απόφασή του, ότι οι κανόνες που αναφέρονται σε θεμελιώδη δικαιώματα ενεργούν *erga omnes*, δίνει νομική αξία σε κάθε σχετικό κείμενο ανεξάρτητα από την καθαρά και αμοιγή του δέσμευση.

Στα πλαίσια των ΗΕ οι συστάσεις που έχουν εκδοθεί σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα, είναι πολυάριθμες. Χαρακτηριστικές είναι αυτές που αναφέρονται στο *apartheid* καθώς και στις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που γίνονταν στα κατεχόμενα από το Ισραήλ εδάφη.

¹⁸ Βλ. Μανωλοπούλου σελ.57-58

3.5.Οι Διακηρύξεις:

3.5.1.Γενικά:

Οι διακηρύξεις, απο τυπικής πλευράς δεν είναι παρά μια παραλλαγή συστάσεων. Πρόκειται ουσιαστικά για κείμενα τα οποία έχουν ψηφισθεί με έναν «πανηγυρικό» τρόπο από τη Γενική Συνέλευση. Η θεωρία έχει πολλές φορές, αποδόσει στις διακηρύξεις τη μορφή ενός οιονεί εθίμου που δημιουργεί, ενδεχομένως, γενικές αρχές χωρίς, ωστόσο, να μπορεί να αρνηθεί κανείς τη μη δεσμευτικότητά τους απέναντι στα κράτη. Η αντίληψη, ωστόσο αυτή δεν μπορεί να ευσταθήσει. Κάτω απο ένα τέτοιο πρίσμα η υιοθέτηση μιας διακηρύξεως απο τη Γενική Συνέλευση με τέτοια αποτελέσματα θα οδηγούσε στο συμπέρασμα πως το όργανο αυτό αποκτά μια νομοθετική εξουσία, πράγμα που ο Καταστατικός Χάρτης του Οργανισμού δεν είχε την πρόθεση να κάνει. Εντούτοις η εθνική πρακτική σχεδόν πάντοτε τους αποδίδει αυτό τον χαρακτήρα.

Στα πλαίσια της Γενικής Συνελεύσεως έχουν υιοθετηθεί πολλές τέτοιου «ύφους» διακηρύξεις οι κυριότερες απο τις οποίες είναι:

α) Η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα¹⁹:

Η ιδέα ορισμένων αντιπροσωπειών στη διάσκεψη του San Francisco να ενσωματωθεί στο Χάρτη του ΟΗΕ και

¹⁹ Βλ. Περράκης σελ.54, Ρούκουνας σελ.70-71, Μανωλοπούλου σελ. 59, 60, 61.

μια διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δεν μπόρεσε να πραγματοποιηθεί. Το έργο της κατάρτησης μιας τέτοιας διακηρύξεως ανέλαβε, τελικά, το 1947, η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, όργανο που ιδρύθηκε από το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο, σύμφωνα με την επιταγή του άρθρου 68 Χάρτη του ΟΗΕ.

Χρειάστηκαν 81 συνεδρίες για τη διαμόρφωση του κειμένου της Διακηρύξεως. Κατά την συνταξή της παρουσιάστηκαν δύο κυρίως δυσκολίες:α) αναφορικά με την τελική μορφή της, σχετικά με την οποία είχαν υποβληθεί δύο προτάσεις: της συντάξεως μιας διεθνούς Συμβάσεως ή μιας Διακηρύξεως, πρόταση η οποία έγινε τελικά αποδεκτή.β) Αναφορικά με το περιεχόμενο της Διακηρύξεως. Δηλαδή αν θα περιλάμβανε μόνο πολιτικά και αστικά ή μόνο κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα. Τα μεν πρώτα θα ανταποκρίνονταν στο αστικό πολιτικοκοινωνικό σύστημα, τα δε δεύτερα στο σοσιαλιστικό. Η λύση θα βασιζόταν στην αρχή της συνύπαρξης των δύο συστημάτων, χάριν όμως της πλειοψηφίας των αστικών χωρών στη Γενική Συνέλευση, περιελήφθηκαν δικαιώματα αστικά και πολιτικά, κυρίως, ενώ περιορισμένος ήταν ο αριθμός των κοινωνικοοικονομικών.

Ύστερα απο πολυκύμαντη επεξεργασία των προτάσεων (168 τροπολογίες και 1500 ψηφοφορίες) η Οικουμενική Διακήρυξη υιοθετήθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 1948 απο τα λιγοστά τότε μέλη του ΟΗΕ με 48 ψήφους υπέρ και 8 αποχές(οι έξι χώρες του Ανατολικού συνδέσμου, η σαουδαραβία και η Ν. Αφρική).

Στη Διακήρυξη αναφέρεται ότι: «όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ίσοι και ελεύθεροι» (άρθρο1) και ότι «δικαιούνται να επικαλούνται όλα τα δικαιώματα και τις ελευθερίες...χωρίς καμμία απολύτως διάκριση...» (άρθρο2). Στα άρθρα 3-21 προστατεύονται τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα(ζωή, ασφάλεια, ισότητα απέναντι στο νόμο, γάμου, θρησκείας, συνειδήσεως). Στα άρθρα 22-27 διακηρύσσονται τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα (κοινωνική προστασία, εργασία, εκπαίδευση). Στα επόμενα άρθρα διακηρύσσεται το: «δικαίωμα καθενός να επικρατεί μια κοινωνική και διεθνής τάξη στην οποία τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη να μπορούν να πραγματοποιούνται σε όλη τους της ένταση»(άρθρο28). Στο άρθρο29 αναφέρεται ότι το: «άτομο έχει καθήκοντα απέναντι στη κοινότητα» και τέλος το άρθρο30 ότι: «καμμία διάταξη δεν μπορεί να ερμηνευθεί ότι παρέχει σ'ένα Κράτος..., οποιοδήποτε δικαίωμα να επιδίεται σε ενέργειες ή να εκτελεί πράξεις που αποβλέπουν στην άρνηση των δικαιωμάτων ή ελευθεριών που εξαγγέλλονται στη Διακήρυξη».

Η ΟΔΔΑ αν και αποτελεί μεγάλο επίτευγμα της Γενικής Συνέλευσης των ΗΕ δεν είναι νομικά δεσμευτική για τα Κράτη-Μέλη γιατί δεν προβλέπει από αυτά την κύρωσή της. Επίσης δεν προνοεί μέτρα που μπορούν να ληφθούν, σε περιπτώσεις παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από κάποιο Κράτος, έναντι αυτού του Κράτους. Η ΟΔΔΑ δεν αναφέρεται στο δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των λαών, σιωπά ως προς τις μειονότητες, υπερβαίνει το ισχύον δίκαιο ως προς το άσυλο και περιέχει κάποιες δυσανάγνωστες διατάξεις.

β) Άλλες σημαντικές Διακηρύξεις²⁰:

- 20 Νοεμβρίου 1959: Η Διακήρυξη για τα δικαιώματα του παιδιού. Συμπληρώθηκε δύο χρόνια αργότερα με μια σύμβαση.
- 1963: Η Διακήρυξη για την εξάλειψη κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων.
- 7 Δεκεμβρίου 1965: Η Διακήρυξη για την προαγωγή ανάμεσα στους νέους των ιδεωδών της ειρήνης, του αμοιβαίου σεβασμού και της κατανοήσεως μεταξύ των λαών.
- 7 Νοεμβρίου 1967: Η Διακήρυξη για την εξάλειψη κάθε διακρίσεως σχετικά με τις γυναίκες. Συμπληρώθηκε αργότερα με διεθνή Σύμβαση.
- 20 Δεκεμβρίου 1971: Η Διακήρυξη για τα δικαιώματα των διανοητικά καθυστερημένων.
- 14 Δεκεμβρίου 1974: Η Διακήρυξη για την προστασία των γυναικών και των παιδιών κατά τη διάρκεια του πολέμου.
- 9 Δεκεμβρίου 1975: Η Διακήρυξη για τα δικαιώματα των μειονεκτικών ατόμων.
- 9 Δεκεμβρίου 1975: Η Διακήρυξη για την προστασία όλων των ατόμων εναντίον των βασανιστηρίων και κάθε άλλου είδους τιμωρίας ή μεταχειρίσεως βάνανσης, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής. Συμπληρώθηκε αργότερα με διεθνή Σύμβαση.
- 2 Νοεμβρίου 1981: Η Διακήρυξη για την εξάλειψη κάθε μορφής ανεπιείκειας και διακρίσεως που βασίζονται στη θρησκεία ή την πίστη.

²⁰ Βλ. Μανωλοπούλου σελ. 61-62.

3.6.ΟΙ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

3.6.1.Γενικά:

Η δράση των ΗΕ στο τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν θα μπορούσε να είναι αποτελεσματική, αν δεν υιοθετούσε κείμενα με νόμιμη δεσμευτική ισχύ για τα κράτη που τα επικυρώνουν.

Το πλαίσιο των ΗΕ είναι ιδιαίτερα πρόσφορο στη σύναψη διεθνών συνθηκών ανθρωπιστικού περιεχομένου. Η «κοινοβουλευτική» διπλωματία που ασκείται στους κόλπους του παρουσιάζει, για το σκοπό αυτό, διπλό πλεονέκτημα: πρώτον επιτρέπει στα κράτη να επωφεληθούν από ένα προκαταρκτικό στάδιο όπου η αναπόφευκτη βραδύτητα του δίνει τη δυνατότητα συνδιαλλαγών στα σημεία που υπάρχει δυσκολία ταυτότητας των απόψεων τους και δεύτερον επιτρέπει τη συμμετοχή και διαλεκτική επέμβαση άλλων εξειδικευμένων οργάνων, όπως είναι η Επιτροπή των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, έτσι ώστε το αποτέλεσμα να είναι το καλύτερο δυνατό.

Ορισμένες από τις συμβάσεις δεν έχουν κυοφορηθεί στους κόλπους της Γενικής Συνελεύσεως, αλλά κάτω απ'την προστασία του οργάνου αυτού. Σ'αυτές τις περιπτώσεις, ο ΟΗΕ συγκαλεί μια διπλωματική διάσκεψη με σκοπό την επεξεργασία ενός σχετικού κειμένου.

Α) Οι Συμβάσεις που έχουν συναφθεί στα πλαίσια του ΟΗΕ²¹:

Αα) Η Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων: Η σύμβαση αυτή, που άρχισε να ισχύει στις 4 Ιανουαρίου του 1969, συνιστά μια καινοτομία σε σχέση με προηγούμενες συμβάσεις αφού στα πλαίσιά της προβλέπονται και ειδικοί μηχανισμοί για την τήρηση των διατάξεών της παρέχοντας, έτσι, ένα σύστημα εγγυήσεων.

Ββ) Η Σύμβαση για την εξάλειψη και την πρόληψη του εγκλήματος του apartheid: Η εμμονή στη συνέχιση της πιο σκληρής μορφής φυλετικών διακρίσεων από ορισμένα κράτη, του apartheid, οδήγησε τη Γενική Συνέλευση στην υιοθέτηση και σύναψη μιας ειδικής συμβάσεως που αφορά την εξάλειψη και πρόληψη του εγκλήματος αυτού στις 30 Νοεμβρίου 1973. Η σύμβαση αυτή άρχισε να ισχύει στις 18 Ιουλίου 1976.

Γγ) Η Σύμβαση για τα πολιτικά δικαιώματα των γυναικών: Η σύμβαση αυτή, της 20^{ης} Δεκεμβρίου 1952, τέθηκε σε ισχύ στις 7 Ιουλίου του 1954. Στα πλαίσιά της ανακηρύσσεται η ισότητα των γυναικών απέναντι στους άνδρες σε ό,τι αφορά τις εκλογές – δικαίωμα να εκλέγουν και να εκλέγονται – όπως και την πρόσληψή τους σε κάθε δημόσια θέση χωρίς καμία διάκριση.

²¹ Βλ. Μανωλοπούλου σελ. 62-67.

Δδ) Η Σύμβαση για τη συναίνεση στο γάμο, το κατώτερο όριο ηλικίας και την καταχώριση των γάμων: Η σύμβαση αυτήν, της 7^{ης} Νοεμβρίου 1962, που τέθηκε σε ισχύ στις 9 Δεκεμβρίου, ορίζει ότι κανένας γάμος δεν είναι δυνατόν να συναφθεί χωρίς τη συγκατάθεση και των δύο μερών. Καλεί δε τα κράτη που την επικυρώνουν, να προσδιορίσουν ένα ελάχιστο όριο ηλικίας για τη σύναψη του γάμου και συστήνει την εγγραφή του από την αρμόδια αρχή σε ειδικό βιβλίο καταχωρήσεων.

Εε) Η Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων έναντι των γυναικών: Η Γενική Συνέλευση την υιοθέτησε στις 18 Δεκεμβρίου 1979 και τέθηκε σε ισχύ στις 3 Σεπτεμβρίου 1981. Στην Σύμβαση περιλαμβάνονται κατά βάση αυτά που αναφέρονται και στη σχετική Διακήρυξη του 1967.

ΣΤστ) Οι Συμβάσεις για τους απατρίδες : Στα πλαίσια των ΗΕ έχουν συναφθεί δύο συμβάσεις που έχουν ως αντικείμενό τους την προστασία ατόμων που δεν έχουν, για ορισμένους λόγους, καμία ιθαγένεια.

- 1) Η Σύμβαση για το καθεστώς των απατρίδων της 28^{ης} Νοεμβρίου 1954
- 2) Η Σύμβαση για τον περιορισμό της ανιθαγένειας του 1961.

Ζζ) Η Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων: Η σύμβαση αυτή, που υπογράφηκε το 1951 και τέθηκε σε ισχύ το 1954 αποτελεί, κατά βάση αναθεώρηση και κωδικοποίηση προηγούμενων διεθνών κειμένων καθώς

και συμπλήρωσή τους. Συμπληρώθηκε με το σχετικό Πρωτόκολλο του 1966.

B) Τα Διεθνή Σύμφωνα του 1966²²:

Γενικά:

Η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στις 16 Δεκεμβρίου 1966 ψήφισε δύο Σύμφωνα: το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά δικαιώματα και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά δικαιώματα, το οποίο συμπληρώνεται από ένα Προαιρετικό Πρωτόκολλο [ψήφισμα 2200 Α (XXI)]. Τα δύο Σύμφωνα περιλαμβάνουν τα περισσότερα δικαιώματα της Διακήρυξης, τα οποία συγκεκριμενοποιούν ως προς το περιεχόμενό τους, και προβλέπουν τη δυνατότητα περιορισμού των δικαιωμάτων από το νόμο για λόγους προστασίας των δικαιωμάτων των τρίτων ή για λόγους εθνικής ασφάλειας και δημόσιας τάξης και υπό τον όρο ότι οι περιορισμοί αυτοί είναι αναγκαίοι σε μία δημοκρατική κοινωνία.

²² Βλ. Τσάτσος σελ. 129.

α) Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά (Μορφωτικά) Δικαιώματα²³:

Το Σύμφωνο αυτό τέθηκε σε ισχύ στις 3 Ιανουαρίου 1976. Έχει επικυρωθεί από 136 Κράτη συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, (16 Αυγούστου 1985). Ο ελληνικός κυρωτικός νόμος (Ν.1432/1985,ΦΕΚ Α'45) απέδωσε στην ελληνική γλώσσα ως (δικαιώματα) «μορφωτικά» τον όρο culturel/cultural. Πλέον δόκιμος θεωρείται ο όρος «πολιτιστικά», διότι είναι και ευρύτερος του μορφωτικά.

Το Σύμφωνο αυτό περιέχει το προοίμιο και 31 άρθρα. Ήδη στο προοίμιο του Συμφώνου υπενθυμίζεται η υποχρέωση των Κρατών να προωθούν τον παγκόσμιο σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Στο πρώτο άρθρο διακηρύσσεται το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των λαών. Στη συνέχεια το Σύμφωνο (Μέρος 2^ο) περιλαμβάνει μερικές διατάξεις γενικού χαρακτήρα. Τα άρθρα 2-5 δεσμεύουν τα κράτη μέρη να προχωρήσουν στην υιοθέτηση των απαραίτητων μέσων –ιδιαίτερα στο νομοθετικό πεδίο- για τη σταδιακή άσκηση των αναγνωρισμένων από το Σύμφωνο δικαιωμάτων.

Το Σύμφωνο αναγνωρίζει τα παρακάτω οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα:

- Το δικαίωμα για εργασία(άρθρο 6)

²³ Βλ. Περράκης σελ. 58-61 και « Διεθνείς Συμβάσεις Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που Δεσμεύουν την Ελλάδα», επιμέλεια: Χριστιάνα Μπουρλογιάννη-Βράιλα και Ελένη Πετρουλά, σελ.55: «ΔΣΟΙΚΠ, υιοθέτηση: Ν. Υόρκη, 16 Δεκεμβρίου 1966, πρωτότυπο κείμενο: UNTS, τ993, σελ.3, κύρωση: Ν.1532/1985, ΦΕΚ Α' 25.

- Το δικαίωμα για απόλαυση δίκαιων και ευνοϊκών όρων εργασίας (άρθρο 7)
- Το δικαίωμα για σύσταση συνδικάτου και προσχώρηση σε αυτό (άρθρο 8)
- Το δικαίωμα για κοινωνική ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένων και των κοινωνικών ασφαλίσεων (άρθρο 9)
- Το δικαίωμα της οικογένειας, των μητέρων, των παιδιών και εφήβων για μεγαλύτερη κατά το δυνατόν προστασία και αρωγή (άρθρο 10)
- Το δικαίωμα για ένα ανεκτό επίπεδο διαβίωσης (άρθρο 11)
- Το δικαίωμα για απόλαυση της καλύτερης δυνατής σωματικής και ψυχικής υγείας (άρθρο 12)
- Το δικαίωμα στη μόρφωση (άρθρο 13&14)
- Το δικαίωμα συμμετοχής στην πολιτιστική ζωή (άρθρο 15)

Το Σύμφωνο θεσμοθετεί και ένα σύστημα ελέγχου των μέτρων που λαμβάνουν τα κράτη μέλη για τη διασφάλιση του σεβασμού των δικαιωμάτων που εγγυάται. Το σύστημα αυτό βασίζεται σε εκθέσεις που υποβάλλουν τα κράτη μέλη στον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ (άρθρο 16). Ο τελευταίος διαβιβάζει αντίγραφο των εκθέσεων στις ειδικευμένες οργανώσεις του συστήματος των ΗΕ (άρθρο 16§2,3). Το 1985 με απόφαση του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου (resolution 1985/17) δημιουργήθηκε η Επιτροπή οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων (Comité des droits économiques, sociaux et culturels) με σκοπό να εξετάζει τις εκθέσεις που υποβάλλουν τα

κράτη μέρη του Συμφώνου, σύμφωνα με το άρθρο τού 16.

β) Το Διεθνές Σύμφωνο περί Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων και τα Πρωτόκολλά του²⁴:

Το εν λόγω Σύμφωνο, όπως και το δίδυμό του για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, χρειάστηκε 10 χρόνια για να τεθεί σε ισχύ (23 Μαρτίου 1976). Έχει επικυρωθεί από 138 κράτη συμπεριλαμβανομένης και της χώρας μας (Ν.2462/97, Α'25, 26/2/97). Πρόκειται για εξαιρετικής σημασίας συμβατικό κείμενο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Επειδή πρώτον, με οικουμενική εμβέλεια, εγγυάται έναν ευρύ κατάλογο ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων. Δεύτερον, γιατί εγκαθιδρύει έναν διπολικό μηχανισμό ελέγχου του σεβασμού των δικαιωμάτων που κατοχυρώνει. Το ένα σκέλος του μηχανισμού, έχει ως αφετηρία το (πρώτο) Προαιρετικό Πρωτόκολλο στο Σύμφωνο, που εισάγει την ατομική αναφορά (communication) για παραβιάσεις των δικαιωμάτων (που εγγυάται το Σύμφωνο). Το Πρωτόκολλο υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των ΗΕ στις 16 Δεκεμβρίου 1966 και τέθηκε σε ισχύ στις 23 Μαρτίου 1976. Έχει επικυρωθεί από 92 χώρες. Το Σύμφωνο συμπληρώνεται από ένα δεύτερο πρόσθετο πρωτόκολλο σχετικά με την κατάργηση της θανατικής ποινής που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στις 15 Δεκεμβρίου 1989. Έχει επικυρωθεί από 30 χώρες και τέθηκε σε ισχύ

²⁴ ΔΣΑΠ, υιοθέτηση: Ν.Υόρκη, 16 Δεκεμβρίου 1966, ΟΗΕ, UNTS, τ999, σελ.171, κύρωση:Ν.2462/1997, ΦΕΚ Α'25 και Περράκης σελ.62επ.

στις 11 Ιουλίου 1991. Η Ελλάδα έχει επικυρώσει και τα δύο Πρωτόκολλα (Ν. 2462/97 Α΄25, 26.2.1997) που τέθηκαν σε ισχύ στις 5 Αυγούστου 1997.

Βασικό συστατικό στοιχείο του Συμφώνου είναι ότι περιλαμβάνει μία εκτενή απαρίθμηση των κλασσικών δικαιωμάτων του ανθρώπου, με οριοθετήσεις ως προς την εφαρμογή τους.

Το Σύμφωνο αναγνωρίζει τα παρακάτω ατομικά και πολιτικά δικαιώματα:

- Το δικαίωμα στη ζωή (άρθρο 6§1)
- Την απαγόρευση βασανιστηρίων ή απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης ή ποινής (άρθρο 7)
- Την απαγόρευση οποιασδήποτε μορφής δουλείας και δουλεμπορίου (άρθρο 8§1) καθώς και υποχρεωτικής εργασίας (άρθρο 8§3)
- Το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια (άρθρο 9)
- Την απαγόρευση φυλάκισης για ιδιωτικά χρέη (άρθρο 11)
- Το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, συμπεριλαμβανομένης της ελεύθερης αναχώρησης και εισόδου στη χώρα (του)(άρθρο 12)
- Την απαγόρευση μη νόμιμης απέλασης αλλοδαπού (άρθρο 13)
- Το δικαίωμα στη χρηστή απονομή της δικαιοσύνης, συμπεριλαμβανομένων των ελάχιστων δικονομικών εγγυήσεων (άρθρο 14)
- Την απαγόρευση αναδρομικής ισχύος του ποινικού νόμου (άρθρο 15)
- Το δικαίωμα στην προσωπικότητα(άρθρο 16)

- Το δικαίωμα στον σεβασμό του προσωπικού βίου, της κατοικίας και της αλληλογραφίας (άρθρο 17)
- Την ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας (άρθρο 18)
- Την ελευθερία της έκφρασης και της γνώμης (άρθρο 19)
- Την απαγόρευση της πολεμικής προπαγάνδας, της παρότρυνσης σε εθνικές, φυλετικές ή θρησκευτικές διακρίσεις, σε εχθρότητα και βία (άρθρο 20)
- Το δικαίωμα της ειρηνικής συνάθροισης (άρθρο 21)
- Το δικαίωμα στο συνεταιρισμό (άρθρο 22)
- Το δικαίωμα στην οικογένεια (άρθρο 23)
- Το δικαίωμα του παιδιού σε ένα όνομα, στην ιθαγένεια και στην χωρίς διάκριση προστασία (άρθρο 24)
- Το δικαίωμα στη συμμετοχή στα κοινά (άρθρο 25)
- Το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι (άρθρο 25)
- Το δικαίωμα πρόσβασης στα δημόσια λειτουργήματα (άρθρο 25)
- Την ισότητα όλων έναντι του νόμου και την απαγόρευση κάθε μορφής διάκρισης (άρθρο 26)
- Τα δικαιώματα των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες (άρθρο 27)

Τα εν λόγω δικαιώματα και ελευθερίες έχουν τύχει μιας συστηματικής ερμηνείας από την Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Συμφώνου κατά τη διάρκεια του ελεγκτικού της έργου. Η ίδια συνεισφέρει πολλά στην ερμηνεία του περιεχομένου των εγγυημένων από το Σύμφωνο δικαιωμάτων, μέσω των Γενικών Σχολίων (general comments) που αποτελούν για τα

συμβαλλόμενα κράτη ένα σημαντικό οδηγό ως προς την εφαρμογή τους. Προκειμένου να ελέγχεται ο τρόπος εφαρμογής από τα συμβαλλόμενα κράτη μέρη των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζει το Σύμφωνο, θεσμοθετήθηκε το 1977- σύμφωνα με το άρθρο 28- η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Comité de Droits de l'Homme / Committee on Human Rights).

Το ΔΣΟΙΚΠ μπορεί να περιλαμβάνει δικαιώματα που δεν προστατεύονται δικαστικά, αλλά αυτό δεν μειώνει τη σημασία του. Τα δύο Σύμφωνα επηρέασαν βαθειά, όχι μόνο το έργο των ΗΕ, αλλά και τη δράση ατόμων και κυβερνήσεων σε όλον τον πλανήτη. Οι διατάξεις τους αποτελούν τη βάση και την αιτιολογία μιας σειράς αποφάσεων που λήφθηκαν μέσα στο σύστημα των ΗΕ, ή ενέπνευσαν τη θέσπιση μιας σειράς πράξεων για τα δικαιώματα του ανθρώπου και πέρα από τα όρια δράσης του ΟΗΕ, μέσα σε άλλο θεσμικό σύνολο διακρατικής συνεργασίας σε περιφερειακό επίπεδο, αλλά ακόμη και στην κατάρτιση νομοθετικών κειμένων σε εθνικό επίπεδο.

γ) Συμβάσεις που έχουν συναφθεί στα πλαίσια Ειδικευμένων Οργανισμών²⁵:

στα πλαίσια του ΟΗΕ, και για την πραγματοποίηση των σκοπών που αφορούν στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενεργοποιούνται και ορισμένοι σχετικοί εξειδικευμένοι Οργανισμοί όπως η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (Ο.Ι.Τ. ή I.L.O), η Οργάνωση τροφίμων και

²⁵ Βλ. Μανωλοπούλου σελ.72 και Περράκης σελ.69-70.

Γεωργίας (F.A.O), η Εκπαιδευτική, Επιστημονική και Πνευματική Οργάνωση (UNESCO) και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (WHO).

Σε αυτή την κατηγορία συμβατικών πράξεων στο χώρο της UNESCO, περιλαμβάνεται, κυρίως, η Σύμβαση περί απαγορεύσεως των διακρίσεων στην εκπαίδευση (1960), και το Πρωτόκολλο για τη σύσταση επιτροπής συνδιαλλαγής και καλών υπηρεσιών για τη διευθέτηση των διαφορών που μπορεί να προκύψουν μεταξύ των κρατών μερών στη Σύμβαση περί απαγορεύσεως των διακρίσεων στην εκπαίδευση. Και οι δύο πράξεις, με 86 και 31 επικυρώσεις αντίστοιχα δεν δεσμεύουν την Ελλάδα.

Στο επίπεδο της ΔΟΕ, το πολυσήμαντο συμβατικό της έργο –με περισσότερες από 160 διεθνείς συμβάσεις – καλύπτει τους εργαζομένους και τους μετανάστες εργαζομένους. Στην πρώτη περίπτωση αναφέρονται, μεταξύ άλλων, η Σύμβαση αριθ.87 περί συνδικαλιστικής ελευθερίας και προστασίας του συνδικαλιστικού δικαιώματος (1948), η Σύμβαση αριθ.98 περί εφαρμογής των αρχών του δικαιώματος οργανώσεως και συλλογικών διαπραγματεύσεων (1949), η Σύμβαση αριθ.100 περί ισότητας της αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών εργαζομένων για εργασία ίσης αμοιβής (1951), η Σύμβαση αριθ.102 περί των ελάχιστων ορίων της κοινωνικής ασφάλισης (1952), η Σύμβαση αριθ.122 περί της πολιτικής απασχόλησης (1964), η Σύμβαση αριθ. 111 για τη διάκριση στην απασχόληση και στο επάγγελμα (1958), η Σύμβαση αριθ.135 για την προστασία των αντιπροσώπων των εργαζομένων στην επιχείρηση και τις διευκολύνσεις που θα πρέπει να τους

παρασχεθούν (1971), η Σύμβαση αριθ. 141 για τις οργανώσεις των γεωργικών εργατών και το ρόλο τους στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη (1975), η Σύμβαση αριθ. 151 για το δικαίωμα στην οργάνωση και τις διαδικασίες καθορισμού των όρων απασχόλησης στο δημόσιο τομέα (1978) κ.λ.π. Στη δεύτερη περίπτωση περιλαμβάνεται η Σύμβαση αριθ. 97 περί των μεταναστών εργαζομένων (1949), και η Σύμβαση αριθ. 143 περί των αυθαιρέτων αποδημιών και της προαγωγής της ισότητας ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης των εργαζόμενων μεταναστών (1975).

3.7. ΟΡΓΑΝΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ²⁶:

Στο θεσμικό πλαίσιο προαγωγής και προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στα ΗΕ παρεμβαίνει μια σειρά από όργανα και οργανισμούς που μπορούμε να διακρίνουμε συστηματικά ως εξής:

Μια πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τα όργανα του ΟΗΕ με κύρια αποστολή να επιλαμβάνονται ζητημάτων σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου. Αυτά είναι: η Γενική Συνέλευση και ειδικά όργανα (που συστήνει), το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο, η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, και η Υποεπιτροπή της κατά των διακρίσεων και προστασίας των μειονοτήτων, η Επιτροπή για τη θέση της γυναίκας.

²⁶ Βλ. Περράκης σελ. 70-71 και Νίκος Ζάικος «Η επιτροπή διεθνούς δικαίου των ΗΕ» συμβολή στη μελέτη της κωδικοποίησης και της προοδευτικής ανάπτυξης του διεθνούς δικαίου, 2002.

Η δεύτερη κατηγορία, αφορά όργανα που ιδρύθηκαν δυνάμει ειδικών διεθνών συμβάσεων. Αυτά είναι: η Επιτροπή για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, η Επιτροπή για την εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων, η Επιτροπή για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, η Επιτροπή για την εξάλειψη των διακρίσεων σε βάρος των γυναικών, η Επιτροπή κατά των βασανιστηρίων, η Επιτροπή για τα δικαιώματα του παιδιού.

Στην τρίτη κατηγορία εντάσσονται όργανα που μπορούν να αντιμετωπίσουν και θέματα δικαιωμάτων του ανθρώπου: είναι το Συμβούλιο Ασφαλείας, το Συμβούλιο κηδεμονιών, το Διεθνές Δικαστήριο και η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου.

Τέλος, η τέταρτη κατηγορία συγκεντρώνει οργανισμούς κι ειδικευμένες οργανώσεις όπως η Ύπατη Αρμοστεία των ΗΕ για τους πρόσφυγες, η UNESCO, η ΔΟΕ, η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (WHO), ο FAO, η UNICEF.

3.8.Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ²⁷:

3.8.1. Γενικά:

Μαζί με την οργάνωση της διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε παγκόσμιο επίπεδο, ξεκίνησε και μια προσπάθεια θέσπισης ενός συστήματος προστασίας τους σε περιφερειακό επίπεδο. Η

²⁷ Βλ. Τσάτσος σελ.131 και (επιμέλεια) Θεοδωρόπουλος Χρήστος « Ανθρώπινα Δικαιώματα στην Ευρώπη και στην Αφρική», 1992, σελ. 35-38.

οικουμενικότητα της αρχής του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου υπό την έννοια του αδιαιρέτου τους, της αλληλεξάρτησής τους και της απόρριψης κάθε ιεραρχίας μεταξύ τους-καθώς και οι ρυθμίσεις που υιοθετήθηκαν από τα Ηνωμένα Έθνη για την πραγματοποίηση κι εφαρμογή της δεν εμπόδισε τους διεθνείς περιφερειακούς οργανισμούς, που ιδρύθηκαν μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, να αναλάβουν να προωθήσουν ανάλογες προσπάθειες. Σε αυτό το επίπεδο τα αποτελέσματα είναι καλύτερα:διότι πρώτον είναι λιγότερο έντονο το κλίμα πολιτικοποίησης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και, δεύτερον, η συνεργασία των χωρών μελών των περιφερειακών οργανισμών είναι πολυσχιδής και παρουσιάζει συνεκτικότητα.

Βέβαια, σε θέματα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, οι έννοιες περιφερειακή και παγκόσμιος δεν πρέπει να είναι αντιπαραθετικές, αλλά συμπληρωματικές. Έχει εκφρασθεί και η άποψη ότι ως προς τον προσδιορισμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου επιβάλλεται το οικουμενικό επίπεδο, αντίθετα, ως προς την εφαρμογή τους είναι προτιμότερο το περιφερειακό επίπεδο(Zanghi).

Τα διεθνή συστήματα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου ορίζονται από τέσσερα στοιχεία: τους υπόχρεους παροχής της εργασίας (κράτη μέρη), τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του ανθρώπου που προστατεύονται, τα υποκείμενα των δικαιωμάτων και ελευθεριών που προστατεύονται και από ένα διεθνή μηχανισμό προστασίας (J.Salmon).

Υπάρχουν σήμερα πέντε συστήματα: τρία καλύπτουν την Ευρώπη και ανά ένα την Αμερική και την Αφρική.

Στην Ασία τίποτε. Το ευρωπαϊκό σύστημα εγκαθιδρύει η ΕΣΔΑ, το διαμερικανικό διέπουν η Αμερικανική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων και Καθηκόντων του Ανθρώπου και η Αμερικανική Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Το αφρικανικό σύστημα θεσμοθετείται με τον Αφρικανικό Χάρτη της Banjul για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και των Λαών.

Δεν συνιστά σύστημα προστασίας η λειτουργία και εν γένει δράση της Διαρκούς Αραβικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που ιδρύθηκε στις 3 Σεπτεμβρίου 1968 από τον Αραβικό Σύνδεσμο, με αρμοδιότητες, κυρίως, προαγωγής των δικαιωμάτων του ανθρώπου στον αραβικό κόσμο.

Στον ευρωασιατικό χώρο καταγράφεται η υπογραφή στις 26 Μαΐου 1995 στο Minsk, από επτά χώρες μέλη της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών, μιας Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Θεμελιωδών Ελευθεριών που προβλέπει την εγκαθίδρυση ενός πλαισίου διεθνούς ελέγχου, με τη δημιουργία μιας Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (της ΚΑΚ).

Τα συστήματα αυτά διαφοροποιούνται μεταξύ τους ουσιαστικά, γιατί η προαγωγή και ανάπτυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου συνοψίζει μια δραστηριότητα που είναι προσανατολισμένη σταθερά προς το μέλλον. (Η προαγωγή και ανάπτυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου) λειτουργεί, μάλλον, διαπιστωτικά, χωρίς να αναζητεί τις θεσμικές ανεπάρκειες και τις παραβιάσεις, προκειμένου να επιβάλλει κυρώσεις, παρά για να προλάβει την επανάληψη δημιουργίας ανάλογων καταστάσεων. Αντίθετα, στόχος της προστασίας των δικαιωμάτων του

ανθρώπου είναι ο σεβασμός των δικαιωμάτων (του ανθρώπου) που ορίζονται στο εφαρμοστέο κατά περίπτωση δίκαιο, μέσω ελέγχου που πραγματοποιούν διεθνή δικαιοδοτικά όργανα τα οποία δύνανται να επιβάλλουν και κυρώσεις.

3.9.ΕΥΡΩΠΗ²⁸:

3.9.1.Το Συμβούλιο της Ευρώπης:

Στο ευρωπαϊκό επίπεδο, η προσπάθεια για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εκδηλώθηκε κυρίως στα πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρώπης που ιδρύθηκε στις 5 Μαΐου 1949 (Συνθήκη Λονδίνου). Είναι κυρίως πολιτικός οργανισμός με ευρείες αρμοδιότητες και στον οικονομικό, κοινωνικό, επιστημονικό, πολιτιστικό, νομικό και διοικητικό τομέα. Ως το 1989 μέλη του ήταν κυρίως δυτικοευρωπαϊκά κράτη, αλλά στη συνέχεια διευρύνθηκε προς τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι η Επιτροπή Υπουργών και η Συμβουλευτική Συνέλευση. Το πρώτο είναι διακυβερνητικής συνθέσεως, ενώ το δεύτερο κοινοβουλευτικής. Τα δύο όργανα επικουρούνται από μία Γενική Γραμματεία (άρθρο 10 Κατ.ΣτΕ).

Το υπουργικό όργανο συγκροτείται καταρχήν από τους Υπουργούς Εξωτερικών των Κρατών μελών, ενεργεί εξ ονόματος του Οργανισμού και προσδιορίζει την κοινή δράση στα πλαίσιά του. Συνέρχεται και σε επίπεδο Αναπληρωτών, αποτελούμενο από τους Πρέσβεις –

²⁸ Βλ. Μανωλοπούλου σελ. 80-81.

Μονίμους Αντιπροσώπους των Κρατών μελών στον Οργανισμό. Εκδίδει, κυρίως κατά πλειοψηφία, αποφάσεις και συστάσεις που απευθύνονται προς τα Κράτη μέλη (άρθρο 20 Κατ.ΣτΕ).

Η Συνέλευση (αυτονομάσθηκε το 1974 σε Κοινοβουλευτική), αποτελείται από 286 μέλη, εκλεγμένα από τα εθνικά νομοθετικά σώματα, που διορίζονται κατά αναλογία του πληθυσμού των κρατών μελών (7 για την Ελλάδα). Η Συνέλευση έχει μόνο συμβουλευτική αρμοδιότητα. Εκδίδει πράξεις κατά πλειοψηφία. Οι αποφάσεις (resolutions) συνιστούν επίσημες προτάσεις προς το υπουργικό όργανο. Ύστερα από σχετικό αίτημα της Επιτροπής Υπουργών, εκδίδει γνώμες (avis) επί σημαντικών θεμάτων. Επίσης εγκρίνει οδηγίες και προβαίνει σε γραπτές δηλώσεις. Επικεφαλής της Γραμματείας του Οργανισμού είναι ο Γενικός Γραμματέας, που εκλέγεται από τη Συνέλευση, για πενταετή θητεία και έχει κυρίως διοικητικά καθήκοντα.

3.9.2. Το Καταστατικό του Συμβουλίου της Ευρώπης και τα δικαιώματα του ανθρώπου:

Ο Οργανισμός του Στρασβούργου είναι συνυφασμένος με τα δικαιώματα του ανθρώπου. Δικαιολογημένα λοιπόν, η πρώτη σημαντική πολυμερής σύμβαση που συνάφθηκε στα πλαίσιά του ήταν η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η Σύμβαση αυτή, ουσιαστικά, απορρέει από τις θεμελιώδεις αρχές του Καταστατικού του Συμβουλίου της Ευρώπης (Κατ.ΣτΕ). Πράγματι, από το προοίμιό του διακηρύσσεται η προσήλωση στις ηθικές και πνευματικές αξίες που αποτελούν την κοινή κληρονομιά των λαών (τους), από

τις οποίες προέρχονται οι αρχές της ατομικής ελευθερίας και της υπεροχής του δικαίου, επί των οποίων θεμελιώνεται κάθε αληθινή δημοκρατία.

Το δε πρώτο άρθρο Κατ.ΣτΕ, καθορίζει ως στόχο την πραγματοποίηση μιας περισσότερο στενής ένωσης (μεταξύ των μελών του) για την προάσπιση και προαγωγή των ιδεωδών και των αρχών που αποτελούν την κοινή κληρονομιά τους, και για να ευνοήσουν την οικονομική και κοινωνική πρόοδο. Αυτός ο στόχος επιτυγχάνεται με την προστασία και ανάπτυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών(άρθρο 2β). Εξάλλου το άρθρο 3Κατ.ΣτΕ προσδιορίζει ότι «κάθε μέλος του ΣτΕ αναγνωρίζει την αρχή της υπεροχής του δικαίου και την αρχή σύμφωνα με την οποία κάθε άτομο που βρίσκεται υπό την δικαιοδοσία του πρέπει να απολαμβάνει των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών».

Γίνεται συνεπώς φανερό, ότι η διεθνής προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου δεν συνιστά απλώς έναν από τους κύριους άξονες δραστηριοτήτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, αλλά αποτελεί μία από τις γεννεσιουργές αιτίες της ίδιας της υπάρξεως του Οργανισμού.

3.9.3.Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου²⁹:

Η ΕΣΔΑ αποτελεί την πρώτη υλοποίηση σε περιφερειακό επίπεδο των αρχών της ΟΔΔΑ και το

²⁹ Βλ. Περράκης σελ.88επ.

σπουδαιότερο από τα επιτεύγματα του Συμβουλίου της Ευρώπης. Τη σύνταξή της ανέλαβε η Νομική Επιτροπή της Συμβουλευτικής Συνελεύσεως αμέσως μετά την έναρξη των εργασιών του Συμβουλίου. Κατά τη σύνταξή της η Νομική Επιτροπή επηρεάστηκε από την ΟΔΔΑ. Η Σύμβαση υπογράφηκε στις 4 Νοεμβρίου 1950 στη Ρώμη (για αυτό είναι γνωστή και ως Σύμβαση της Ρώμης) και τέθηκε σε ισχύ τρία χρόνια μετά στις 3 Σεπτεμβρίου 1953. Η Ελλάδα την επικύρωσε με το Ν.2329/1953 και για δεύτερη φορά, μετά την επανένταξή της στην Ευρώπη, με το Ν.Δ 53/19 του 1974. Μιά σειρά από πρωτόκολλα συμπληρώνουν ή τροποποιούν τη Σύμβαση διευρύνοντας το πεδίο εφαρμογής της.

Η ΕΣΔΑ προστατεύει μέσω των άρθρων της δικαιώματα κυρίως πολιτικά και ατομικά. Όπως δηλώνεται στο προοίμιό της, η ΕΣΔΑ αναφέρεται σε ορισμένα από τα δικαιώματα που περιλαμβάνει η Οικουμενική Διακήρυξη του 1948. Τα οικονομικής και κοινωνικής φύσεως δικαιώματα που περιλαμβάνει η ΕΣΔΑ είναι περιορισμένα, μιας και η κύρια ευρωπαϊκή τους έκφραση ενσαρκώθηκε στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη του 1961 και την μετεξέλιξή του (συμπληρωματικά Πρωτόκολλα, αναθεωρημένος Χάρτης).

Τα δικαιώματα που προστατεύει μπορούν συνοπτικά να ενταχθούν σε τέσσερις θεματικές ενότητες: Πρώτον, οι προσωπικές ελευθερίες:δικαίωμα στη ζωή (άρθρο 2), απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης (άρθρο 3), απαγόρευση της δουλείας και της αναγκαστικής

εργασίας (άρθρο 4), προσωπική ασφάλεια (άρθρο 5), προστασία της ιδιωτικής ζωής (άρθρο 8), ελευθερία της διακίνησης (άρθρο 2, Πρωτ.4)κλπ.

Δεύτερον, οι δικαστικές εγγυήσεις: δημοσιότητα της δίκης (άρθρο 6), γενικές αρχές της ποινικής δίκης (άρθρο 7)κλπ.

Τρίτον, τα δικαιώματα του ανθρώπου ως μέλους του κοινωνικού συνόλου:ελευθερία γνώμης, έκφρασης και πληροφόρησης (άρθρο 10)κλπ.

Τέταρτον, τέλος, τα περιουσιακά δικαιώματα και συγκεκριμένα το δικαίωμα της ιδιοκτησίας(άρθρο 1, Προσθ.Πρωτ.).

Πρέπει να σημειωθεί ότι το σύνολο αυτού του πολυσήμαντου για την εγγύηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, θετικού δικαίου, εμπλουτίζεται περαιτέρω από την ιδιαίτερα επεξεργασμένη νομολογία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [περισσότερες από 2324 εκθέσεις (rapports) προς την Επιτροπή Υπουργών, δυνάμει του άρθρου 31 ΕΣΔΑ] και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (περισσότερες από 800 αποφάσεις).

Το σύνολο των παραπάνω δικαιωμάτων και ελευθεριών διέπεται ως προς την εφαρμογή και ερμηνεία του από τρεις αρχές που θεσπίζει η ΕΣΔΑ:την αρχή της μη διακρίσεως, την αρχή σύμφωνα με την οποία οι περιορισμοί των δικαιωμάτων δεν μπορούν να εφαρμοστούν παρά μόνο για το σκοπό για τον οποίο προβλέπονται και την αρχή του «μάλλον ευνοούμενου ατόμου»(K.Vasak).

Η πρώτη ορίζεται στο 14 ΕΣΔΑ και λειτουργεί σε συνδιασμό με τις άλλες διατάξεις της ΕΣΔΑ, σύμφωνα

με την πάγια νομολογία της. Η δεύτερη αρχή διατυπώνεται στο άρθρο 18 ΕΣΔΑ. Η τρίτη αρχή εκφράζεται στο 60 ΕΣΔΑ.

Τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που κατοχυρώνονται από την ΕΣΔΑ δεν έχουν απόλυτο χαρακτήρα. Με διαφορετική αφετηρία και αιτία οι περιορισμοί των δικαιωμάτων της ΕΣΔΑ εμφανίζονται, κυρίως, με τρεις μορφές :τις επιφυλάξεις, τους προβλεπόμενους από την ΕΣΔΑ περιορισμούς και τις παρεκκλίσεις. Μια τέταρτη μορφή περιορισμών εγκαθιδρύει η διάταξη του άρθρου 17 ΕΣΔΑ.

3.9.4.ΤΑ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ ΤΗΣ ΕΣΔΑ³⁰:

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου συμπληρώνεται ή τροποποιείται από 14 Πρωτόκολλα(της ίδιας τυπικής ισχύος με αυτήν) που έχουν συναφθεί από το 1953 ως το 2004.

- Το (πρώτο) Πρόσθετο Πρωτόκολλο, το οποίο διευρύνει τον κατάλογο των δικαιωμάτων που εγγυάται η Σύμβαση (κατοχυρώνει την ιδιοκτησία, την ελευθερία της εκπαίδευσης και τις ελεύθερες εκλογές), υπογράφηκε στο Παρίσι στις 20 Μαρτίου 1952 (ETS no.9) και τέθηκε σε ισχύ στις 18 Μαΐου 1954. Το έχουν επικυρώσει 37 κράτη. Η Ελλάδα το κύρωσε με το ν.δ. 2329/1953 (Α'68) και μετά τη δικτατορία με το ν.δ. 53/1954 (Α'256)

³⁰ Βλ. Δαγτόγλου Π.Δ. «Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα», 2005, σελ.40επ.

- Το Δεύτερο Πρωτόκολλο, με το οποίο παρέχεται στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου η δυνατότητα εκδόσεως γνωμοδοτήσεων, υπογράφηκε στις 6 Μαΐου 1963 στο Στρασβούργο (ETS no.44) και ισχύει από τις 21 Σεπτεμβρίου 1970. Έχει επικυρωθεί από όλα τα συμβαλλόμενα κράτη μέρη εκτός της Ρωσίας.
- Το τρίτο Πρωτόκολλο, το οποίο τροποποιεί τα άρθρα 29, 30 και 34 της Συμβάσεως, (ETS no.45) υπογράφηκε στο Στρασβούργο στις 6 Μαΐου 1963 και τέθηκε σε ισχύ στις 21 Σεπτεμβρίου 1970. Το έχουν επικυρώσει 39 κράτη μέρη στην ΕΣΔΑ.
- Το τέταρτο Πρωτόκολλο (ETS no. 46), το οποίο διευρύνει περαιτέρω τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που περιλαμβάνονται ήδη στη Σύμβαση και στο πρώτο Πρωτόκολλο (απαγορεύει τη φυλάκιση για ιδιωτικά χρέη, κατοχυρώνει την ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων στο έδαφος του κράτους, τη νομιμότητα απελάσεως αλλοδαπών και την απαγόρευση μαζικών απελάσεων), υπογράφηκε στις 16 Σεπτεμβρίου 1963, στο Στρασβούργο και ισχύει από τις 2 Μαΐου 1968. Σήμερα δεσμεύει 30 κράτη.
- Το πέμπτο Πρωτόκολλο, (ETS no.55), το οποίο τροποποιεί τα άρθρα 22 και 24 της Συμβάσεως, υπογράφηκε στο Στρασβούργο στις 20 Ιανουαρίου 1966, και τέθηκε σε ισχύ στις 20 Δεκεμβρίου 1971. Έχει επικυρωθεί από 39 κράτη μέρη στη Σύμβαση.
- Το έκτο Πρωτόκολλο σχετικά με την κατάργηση της θανατικής ποινής υπογράφηκε στο Στρασβούργο στις 28 Απριλίου 1983(ETS

no.114) και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Μαρτίου 1985. Έχει επικυρωθεί από 27 κράτη.

- Το έβδομο Πρωτόκολλο που εγγυάται την προστασία και άλλων ατομικών δικαιωμάτων υπογράφηκε στις 22 Νοεμβρίου 1984 (ETS no.117) και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Νοεμβρίου 1988. Έχει επικυρωθεί από 25 κράτη.
- Το όγδοο Πρωτόκολλο, είναι διαδικαστικού χαρακτήρα (αναφέρεται στην λειτουργία της ΕΣΔΑ), υπογράφηκε στις 19 Μαρτίου 1985 (ETS no.118) και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1990. Σήμερα δεσμεύει 39 κράτη μέρη στην ΕΣΔΑ, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας.
- Το ένατο Πρωτόκολλο αναφορικά με την δυνατότητα του ατόμου να φέρει την υπόθεσή του ενώπιον του Δικαστηρίου, υπογράφηκε στην Ρώμη στις 6 Νοεμβρίου 1990 (ETS no.140). Τέθηκε σε ισχύ την 1^η Οκτωβρίου 1984 και επικυρώθηκε από 23 κράτη μέρη στην ΕΣΔΑ. Υπογράφηκε, αλλά δεν κυρώθηκε από την Ελλάδα. Καταργήθηκε με το άρθρο 2§9 του Ενδεκάτου Πρωτοκόλλου.
- Το δέκατο Πρωτόκολλο της ΕΣΔΑ, τροποποιεί το άρθρο 32 ΕΣΔΑ σχετικά με την λήψη απόφασης από την Επιτροπή Υπουργών σε ενδεχόμενη παραβίαση της Σύμβασης. Υπογράφηκε στις 25 Μαρτίου 1992 (ETS no.146). Δεν έχει τεθεί ακόμα σε ισχύ, ενώ έχει επικυρωθεί από 24 κράτη μέρη της ΕΣΔΑ. Υπογράφηκε αλλά δεν κυρώθηκε ακόμα από την Ελλάδα.
- Το ενδέκατο Πρωτόκολλο περί αναδομήσεως του συστήματος ελέγχου που εγκαθιδρύει η ΕΣΔΑ, με

τη δημιουργία ενός μόνο Δικαστηρίου, υπογράφηκε στο Στρασβούργο στις 11 Μαΐου 1994 (ETS no.155). Κυρώθηκε με τον ν. 2400/1996 (Α'96).

- Το δωδέκατο Πρωτόκολλο της ΕΣΔΑ (2000) περί της γενικής απαγόρευσης των διακρίσεων. Δεν κυρώθηκε ακόμη από την Ελλάδα.
- Το δέκατο τρίτο Πρωτόκολλο ΕΣΔΑ (2002) περί της πλήρους κατάργησης της ποινής του θανάτου. Δεν κυρώθηκε ακόμα από την Ελλάδα.
- Το δέκατο τέταρτο Πρωτόκολλο ΕΣΔΑ (2004) περί της τροποποίησης του ελεγκτικού συστήματος της συμβάσεως, δεν κυρώθηκε ακόμα από την Ελλάδα.

Να σημειωθεί ότι η Ελλάδα επικύρωσε δύο φορές την ΕΣΔΑ. Αρχικά τη δεκαετία του 1950 (Ν. 2329/1953). Ακολούθησε η περιπέτεια της επτάχρονης δικτατορίας (1967-1974) και η αντίδραση του συμβουλίου της Ευρώπης, που οδήγησε στην καταγγελία της ΕΣΔΑ και στην αποχώρηση της Ελλάδος από το Συμβούλιο της Ευρώπης, τον Δεκέμβριο 1969 (ρηματικές διακοινώσεις αρ.2844,2844bis της 12.12.1969), προκειμένου να αποφύγει την επερχόμενη επιβολή κυρώσεων από την Επιτροπή Υπουργών. Με την επανένταξη της χώρας στον Οργανισμό, τον Νοέμβριο 1974, επικυρώθηκε εκ νέου η ΕΣΔΑ και τα Πρωτόκολλά της (Ν.Δ.53/19 του 1974).

3.9.5.Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ³¹:

Η ΕΣΔΑ αναφέρεται μόνο στα κλασσικά δικαιώματα. Για την προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων υιοθετήθηκε από τα κράτη μέλη της Ευρώπης στο Τορίνο στις 18 Οκτωβρίου 1961, ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, που τέθηκε σε ισχύ στις 26 Φεβρουαρίου 1965. Μετέχουν στον Χάρτη 20 κράτη ανάμεσά τους και η Ελλάδα με το Ν. 1428/1984.

Ο Ευρωπαϊκός κοινωνικός Χάρτης απαριθμεί δεκαεννέα «δικαιώματα ή αρχές» που αποτελούν τους στόχους, τους οποίους τα συμβαλλόμενα κράτη θα επιδιώξουν να πραγματοποιήσουν στην κοινωνική τους πολιτική. Στο δεύτερο μέρος του Χάρτη τα κράτη μέλη δεσμεύονται για ορισμένα δικαιώματα όπως της εργασίας(ά1), του συνδικαλιζεσθαι(ά5), της απεργίας (ά6), της κοινωνικής και ιατρικής πρόνοιας(ά13), της οικογένειας(ά16), των μεταναστών εργατών και των οικογενειών τους(ά19).

Αν και οι διατάξεις του Χάρτη είναι χαλαρές, το κείμενο παρέχει την ευχέρεια στα συμβαλλόμενα κράτη να επιλέξουν πέντε μεταξύ επτά εξαγγελομένων βασικών δικαιωμάτων, τα οποία θα αναλάβουν να εφαρμόσουν στο έδαφός τους (σύμβαση a la carte).

Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης προβλέπει και αυτός ένα σύστημα ελέγχου και βασίζεται στην υποβολή

³¹ Βλ. Τσάτσος σελ.135 και Ρούκουνας σελ.204επ.

περιοδικών αναφορών ενώπιον της Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων(ά21-29).

3.9.6. ΔΙΑΚΗΡΥΞΕΙΣ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ³²:

Οι Διακηρύξεις των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων περιλαμβάνονται σε δυο κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συγκεκριμένα στην Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (συνθήκη του Μάαστριχτ) του 1992 και στον «Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης» του 2000, (ο τελευταίος καταρτίστηκε από ένα ειδικό σώμα, που προβλέφθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας τον Ιούνιο του 1999 και ονομάστηκε «Συνέλευση»).

Η συνθήκη του Μάαστριχτ περιλαμβάνει διατάξεις περί Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Στη συνέχεια ακολούθησε η Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997). Σύμφωνα με την Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση ισχύουν δεσμευτικά τα εξής:

1) Η Ένωση βασίζεται στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των θεμελιωδών ελευθεριών και του

³² Βλ. Τσάτσος σελ.135, Ρούκουνας σελ.212 και Δημητρόπουλος σελ.11-15.

κράτους δικαίου, αρχές οι οποίες είναι κοινές στα κράτη μέλη.

2) Η Ένωση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα όπως κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου. Ο Χάρτης διακηρύχθηκε στις 7 Δεκεμβρίου 2000 στις συνεδριάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Νίκαιας από κοινού, από αυτό, από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ο Χάρτης περιλαμβάνει μια πλήρη διακήρυξη των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Παρόλο που η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν είναι από τους σκοπούς της Ε.Ο.Κ., ωστόσο η ιδρυτική της συνθήκη (Ρώμη 1957) περιέχει κοινωνικές διατάξεις που κατοχυρώνουν πλευρές της οικονομικής ελευθερίας. Γι' αυτό έγινε πρόταση προσχώρησης των Κοινοτήτων στην ΕΣΔΑ. Υπήρξαν και διακηρύξεις όπως: Διακήρυξη της Διάσκεψης Κορυφής των Παρισίων (19-20 Οκτωβρίου 1972), κείμενο για την Ευρωπαϊκή ταυτότητα (Κοπεγχάγη 14 Δεκεμβρίου 1973), Κοινή Δήλωση Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Συμβουλίου και Επιτροπής περί των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (5 Απριλίου 1977), Διακήρυξη περί του ρατσισμού και της ξενοφοβίας (11 Ιουνίου 1986), Δήλωση των υπουργών Εξωτερικών για τα δικαιώματα του ανθρώπου (21 Ιουλίου 1986) και ιδίως Διακήρυξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου περί των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και Ελευθεριών (12 Απριλίου 1989).

4.Η ΤΕΛΙΚΗ ΠΡΑΞΗ ΤΟΥ ΕΛΣΙΝΚΙ 1975 ΚΑΙ Η ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ (ΔΑΣΕ)³³:

Στο πλαίσιο του ΟΗΕ ανήκει και η Διακήρυξη της Παγκόσμιας Διασκέψεως για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, που έγινε στη Βιέννη στις 25 Ιουνίου 1993. Εδώ πρέπει να αναφερθούν και οι σχετικές με τα ατομικά δικαιώματα πράξεις της Διασκέψεως για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη (Δ.Α.Σ.Ε., Conference on Security and Co-operation in Europe C.S.C.E.). Πρόκειται κυρίως για τις τελικές πράξεις του Ελσίνκι και της Κοπεγχάγης. Και οι δύο, όπως και η Οικουμενική Διακήρυξη του ΟΗΕ, δεν έχουν νομική δεσμευτικότητα, αν και είναι αναμφισβήτητη η πολιτική τους σημασία και αποτελεσματικότητα.

Κατά την διάρκεια του 1970 οι σχέσεις μεταξύ των κρατών ανατολής και δύσης βρίσκονταν σε μεταβατική φάση και ύφεση. Έτσι οι ΗΠΑ και η Σοβιετική Ένωση προχώρησαν μαζί με τους συμμάχους τους στη διαμόρφωση μιάς διακήρυξης με τεράστια σημασία για τις μελλοντικές διεθνείς σχέσεις. Το κείμενο αυτό είναι η τελική πράξη της Διασκέψεως για την Ασφάλεια και την

³³Βλ.Δαγτόγλου Π.Δ.,Συνταγματικό δίκαιο ατομικά δικ/τα,2005,σελ.35 και Ρούκουνας Ε.,διεθνής προστασία των ανθρ.δικ/των,2005, σελ. 217επ. Επίσης, Αθ.Ράϊκος, Συνταγματικό δίκαιο Θεμελιώδη Δικαιώματα,Β',2002,§54V. Βλ. και J.Robert-J.Duffar, Libertés politiques et droits de l'homme, Paris 1994, σελ.80επ.

Συνεργασία στην Ευρώπη(ΔΑΣΕ) που υπογράφηκε στο Ελσίνκι (Φινλανδία, 1 Αυγούστου 1975), από 33 Ευρωπαϊκά κράτη συν τις ΗΠΑ και τον Καναδά. Η τελική πράξη απέβλεπε τόσο στην εξομάλυνση εδαφικών και πολιτικών προβλημάτων, όσο και στη δημιουργία διαύλων συνεργασίας μεταξύ των δύο μεγάλων συνασπισμών και περιέκλειε τρία καλάθια (baskets): α) διακήρυξη περι των αρχών που καθοδηγούν τις σχέσεις μεταξύ των συμμετεχόντων κρατών, β) θέματα ασφάλειας και αφοπλισμού και γ) οικονομικά, επιστημονικά και ανθρωπιστικά θέματα.

Η Τελική Πράξη του Ελσίνκι έθεσε τις βάσεις των διαδικασιών επαλήθευσης εφαρμογής (follow up) των όσων είχαν εξαγγείλει. Έπειτα από σειρά συναντήσεων στη Βιέννη, τη Στοκχόλμη, την Αθήνα, τη Βενετία, την Οτάβα, τη Βουδαπέστη, τη Βέρνη και μετά τις οικονομικοπολιτικές μεταβολές στην Κεντρική και την Ανατολική Ευρώπη, τα μετέχοντα στην ΔΑΣΕ κράτη προχώρησαν το Νοέμβριο του 1990 στην υπογραφή του νέου, συμπληρωματικού της Τελικής Πράξης, κειμένου με τον τίτλο: « Χάρτα των Παρισίων για μια νέα Ευρώπη³⁴», που συνδυάζει τώρα τα ανθρώπινα δικαιώματα με την δημοκρατία και το κράτος δικαίου. Υιοθετεί επίσης το Κείμενο (Document) της Διάσκεψης της Κοπεγχάγης της 29^{ης} Ιουνίου 1990 περί της Ανθρώπινης Διαστάσεως (Human Dimension) της ΔΑΣΕ. Αναλυτικότερα, περιέχει, μεταξύ άλλων, την διακήρυξη ότι: «μεταξύ των στοιχείων της δικαιοσύνης που είναι

³⁴ Από την Ελλάδα υπογράφηκε στις 21.11.1990 (ανακοίνωση Υπουργείου Εξωτερικών της 24.9/29.10.1991, Α'160). Βλ. το κείμενο στη συλλογή Σ.Ε.Περράκη, Διεθνής προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, 2^η έκδ. 2000, σελ. 877 επ.

ουσιώδη για την πλήρη έκφραση της έμφυτης αξιοπρέπειας και των ίσων και αναπαλλοτριωτων δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων» περιλαμβάνεται σειρά θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα οποία εγγυάται το κείμενο στη συνέχεια.

5.ΑΜΕΡΙΚΗ³⁵:

Εκτός από τα Ευρωπαϊκά πλαίσια, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων προβλέπεται και σε άλλα κείμενα, εκτός της Ευρώπης. Συγκεκριμένα, στην αμερικανική ήπειρο εφαρμόζεται ο Χάρτης του Οργανισμού των Αμερικανικών κρατών, στα πλαίσια του οποίου τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και θεωρούν την προστασία του ατόμου ως τον ουσιαστικό τους σκοπό, καθώς και ανακηρύττουν τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου χωρίς διάκριση φυλής, εθνικότητας, θρησκείας ή φύλου. Επίσης την Αμερικανική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων και Υποχρεώσεων του Ανθρώπου του 1948 και την Αμερικανική Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1969.

5.1.Αμερικανική διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων:

Στα πλαίσια του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών υιοθετήθηκε στην 9^η Διάσκεψη της Bogotά το 1948, η Αμερικανική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

³⁵ Βλ. Μανωλοπούλου-Βαρβιτσιώτη Κ., Η Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, σελ. 87επ.

Ήδη από το προοίμιο αναφέρεται το καθήκον των κρατών μελών να προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και περιλαμβάνεται κατάλογος με (τα δικαιώματα) αυτά. Υπάρχουν δικαιώματα αστικά, συλλογικά, ατομικά, πολιτικά, και ιδίως το δικαίωμα του ασύλου. Αναφέρονται όμως και τα καθήκοντα των πολιτών έναντι της πολιτείας (υποχρέωση για ψήφο, υπακοή στον νόμο κλπ.).

5.2.Αμερικανική Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Ο Οργανισμός Αμερικανικών Κρατών στην προσπάθεια εγκυρότερης προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων προχώρησε στην σύναψη ειδικής σύμβασης με διπλό σκοπό την ανάληψη υποχρεώσεων από τα κράτη μέλη για την προστασία μιάς σειράς δικαιωμάτων και την δημιουργία ενός συστήματος ελέγχου της προστασίας των δικαιωμάτων αυτών. Η Αμερικανική Σύμβαση των Δικαιωμάτων του ανθρώπου άρχισε να ισχύει τον Ιούλιο του 1978. Στις διατάξεις περιλαμβάνονται δικαιώματα αστικά και πολιτικά και το δικαίωμα του ασύλου. Όσον αφορά στα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, η Σύμβαση είναι ιδιαίτερα λιτή. Αρκείται στο να παραπέμπει στο Χάρτη του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών όπως έχει συμπληρωθεί από το Πρωτόκολλο του Buenos Ayres.

6.ΑΦΡΙΚΗ:

Για την Αφρικανική ήπειρο πρέπει να αναφερθεί Ο Χάρτης του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας (Ο.Υ.Α.) στο προοίμιο του οποίου τα κράτη μέλη δηλώνουν την προσχώρησή τους στις αρχές του Χάρτη των Η.Ε. και της Οικουμενικής Διακήρυξης. Επίσης, (αξίζει να αναφερθεί) ο Χάρτης της Κοινής Οργάνωσης Αφρικής-Μαδαγασκάρης (Ο.Σ.Α.Μ.) καθώς και ο Χάρτης της Ένωσης Κρατών Κεντρικής Αφρικής που περιέχουν ανάλογη διάταξη.

6.1.Ο Χάρτης του ΟΑΕ:

Η καταστατική πράξη του ΟΑΕ της Addis Abeba του 1963 περιέχει αναπάντεχα περιορισμένη αναφορά στα ανθρώπινα δικαιώματα μέσα σε ένα πλαίσιο κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών ιδιαιτεροτήτων του αφρικανικού χώρου, όπου προβάλλεται η προτεραιότητα των δικαιωμάτων των λαών. Είναι λοιπόν αισθητή η διαφοροποίηση του Χάρτη του ΟΑΕ από το καταστατικό του Συμβουλίου της Ευρώπης, το Χάρτη του ΟΑΚ, ή ακόμα και από το Χάρτη των ΗΕ.

6.2.Ο Χάρτης της Banjul για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τα Δικαιώματα των Λαών:

Ύστερα από πολλές διεργασίες, τον Ιούνιο 1981 η Διάσκεψη των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων του ΟΑΕ υιοθέτησε, ομόφωνα, το Χάρτη της Banjul για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τα Δικαιώματα των Λαών. Ο Χάρτης, τον οποίο έχουν επικυρώσει 40 χώρες, τέθηκε σε ισχύ στις 21 Οκτωβρίου 1986. Μνημονεύεται ότι «η

ελευθερία, η ισότητα, η δικαιοσύνη και η αξιοπρέπεια είναι οι βασικοί στόχοι για την πραγματοποίηση των νόμιμων προσδοκιών των αφρικανικών λαών». Η σημαντικότερη, αναμφισβήτητη, καινοτομία του Αφρικανικού Χάρτη είναι η αναγνώριση των δικαιωμάτων των λαών.

7.ΑΣΙΑ:

Στην ήπειρο της Ασίας πρέπει να αναφερθούν η Συνθήκη Συλλογικής Άμυνας Νοτιοδυτικής Ασίας καθώς και ο Χάρτης του Ειρηνικού. Και στα δύο κείμενα δηλώνεται η πίστη στις αρχές του Χάρτη των ΗΕ που αφορούν τα δικαιώματα των ανθρώπων.

Δε συνιστά, βεβαία, σύστημα προστασίας η λειτουργία και η εν γένει δράση της Διαρκούς Αραβικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που ιδρύθηκε στις 3 Σεπτεμβρίου 1968 από τον Αραβικό Σύνδεσμο, με αρμοδιότητες, κυρίως, προαγωγής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον αραβικό κόσμο. Η υιοθέτηση πάντως από τον Αραβικό Σύνδεσμο ενός συμβατικού κειμένου, του Καταστατικού Χάρτη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, συνιστά μια ενδιαφέρουσα εξέλιξη για την προώθηση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον αραβικό πληθυσμό (και Άραβες Αφρικής).

Στον ευρωασιατικό χώρο καταγράφεται η υπογραφή στις 26 Μαΐου στο Minsk, από επτά χώρες μέλη της Κοινοπολιτείας των Ανεξάρτητων Κρατών (ΚΑΚ), μιας Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Θεμελιωδών Ελευθεριών που προβλέπει την εγκαθίδρυση ενός

πλαίσιου διεθνούς ελέγχου, με τη δημιουργία μιας Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (της ΚΑΚ).

8.ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ³⁶:

8.1.Διεθνής Αμνηστία:

8.1.1.Γενικά:

Τα μεγάλα κενά που υπάρχουν για μια πλήρη και αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων, ειδικά, των ατόμων που βρίσκονταν φυλακισμένα μόνο και μονό για λόγους πολιτικών πεποιθήσεων, υπήρξε η αφετηρία της δημιουργίας της: «Διεθνούς Αμνηστίας». Ο εμπνευστής της –ο άγγλος δικηγόρος Peter Benenson –απέβλεψε στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και απηύθυνε ένα παγκόσμιο κάλεσμα για κινητοποίηση. Στους σκοπούς της οργάνωσης δεν περιλαμβάνονται δύο είδη κρατουμένων: εκείνοι που διώκονται για εγκλήματα του κοινού ποινικού δικαίου και εκείνοι που έχουν κατηγορηθεί ότι στις πράξεις που τέλεσαν χρησιμοποίησαν βία. Τον Οκτώβριο του 1961 στο Λονδίνο, υιοθετήθηκε το καθεστώς αυτού του Οργανισμού, που ονομάστηκε: «Αμνηστία, Διεθνής Κίνηση για την ελευθερία της γνώμης και της θρησκείας.

8.1.2.Δομή:

Η Διεθνής Αμνηστία είναι ένας μη διακυβερνητικός Οργανισμός, που έχει, όμως, την ιδιότητα του

³⁶ Βλ. Μανωλοπούλου-Βαρβιτσιώτη Κ., Η Διεθνής Προστασία των Ανθρ. Δικ/των, σελ. 115επ.

συμβουλευτικού οργάνου του ΟΗΕ, της UNESCO και του Συμβουλίου της Ευρώπης. Συνεργάζεται με την Αμερικανική Επιτροπή των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Τη δομή και την οργάνωσή της πρέπει να τη διακρίνουμε σε δύο επίπεδα: στο εθνικό και στο διεθνές. Ως προς το εθνικό επίπεδο, η Διεθνής Αμνηστία δρα με ομάδες ή ευρύτερους τομείς. Ως προς το διεθνές επίπεδο, διευθύνεται από ένα Διεθνές Συμβούλιο, που είναι και το ανώτερο όργανό της, την Διεθνή Εκτελεστική Επιτροπή και τη Διεθνή Γραμματεία, της οποίας έδρα είναι το Λονδίνο.

8.1.3.Σκοποί:

Η Διεθνής Αμνηστία έχει ως σκοπό την προαγωγή του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως αναφέρονται στην ΟΔΔΑ. Ο Οργανισμός στοχεύει συγκεκριμένα: **α)** στην ελευθερία και βοήθεια στους φυλακισμένους για τις πολιτικές τους πεποιθήσεις, **β)** στην ενεργοποίηση των δικαιοδοτικών εγγυήσεων προς όφελος των πολιτικών κρατουμένων, **γ)** στην καταδίκη της θανατικής ποινής, των βασανιστηρίων, της απάνθρωπης, βίαιης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης.

8.1.4.Μηχανισμοί δράσης:

Στα πλαίσια της δράσης της Διεθνούς Αμνηστίας για την επίτευξη των σκοπών της, υπάρχει ένας κατάλογος, όχι περιοριστικός, που αναφέρεται στα χρησιμοποιούμενα μέσα. Οι κυριότεροι τρόποι που συμπληρώνονται και με κάθε άλλο εφικτό μέσο είναι η πληροφόρηση (τύπο, ανακοινώσεις, διακηρύξεις κτλ)

και η «επέμβαση» που συνίσταται στη βοήθεια των κρατουμένων και στη δημοσιότητα.

8.1.5. Δράση στους Διεθνείς Οργανισμούς:

Η σχέση της Διεθνούς Αμνηστίας με τους Διεθνείς Οργανισμούς είναι ιδιαίτερα στενή. Έτσι, μπορεί να παίρνει μέρος, με συμβουλευτική δικαιοδοσία, στις εργασίες του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του ΟΗΕ. Συνεργάζεται με την UNESCO, έμμεσα με τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας και με τους περιφερειακούς οργανισμούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

8.2. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΑΓΩΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΕΤΙΚΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ:

Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου δύο μη κυβερνητικές οργανώσεις έχουν ιδρυθεί σχετικά με τις φυλετικές διακρίσεις και την κατάργησή τους:

8.3. Η Διεθνής Οργάνωση για την εξάλειψη κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων:

Η Οργάνωση αυτή ιδρύθηκε με απόφαση του Διεθνούς Συμποσίου, που έγινε στη Λιβύη τον Ιούνιο του 1976 και είχε ως θέμα το ρατσισμό και το σιωνισμό. Έδρα της είναι η Τρίπολι. Ανήκει στις οργανώσεις που έχουν συμβουλευτική θέση στο Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο. Μέλη της μπορούν να είναι άτομα ή και οργανισμοί. Απαρτίζεται από τη Γενική Συνέλευση, το

Εκτελεστικό Συμβούλιο και τη Γενική Γραμματεία. Συμμετέχει κανονικά στις εργασίες των Η.Ε.

8.4.Η Κίνηση εναντίον του ρατσισμού και υπέρ της φιλίας ανάμεσα στους λαούς.

Η Κίνηση αυτή προέρχεται από μια παράνομη οργάνωση που δρούσε στη Γαλλία το 1943 η οποία είχε σκοπό να σώσει τα παιδιά Εβραϊκής καταγωγής από τους Ναζί. Η Οργάνωση αυτή είχε γίνει διάσημη από την κυκλοφορία δύο παράνομων εφημερίδων με τις επωνυμίες: «Κατηγορώ» και «Αδελφότης». Απέκτησε επίσημη μορφή το Μάιο του 1949 στο Παρίσι. Οι τρόποι δράσης της είναι διάφοροι: πληροφόρηση, δημοσιεύσεις, συζητήσεις, οργανώσεις συνεδρίων, κ.ά. Σκοπός της είναι η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης κατά του ρατσισμού κάθε μορφής είτε κοινωνικού, οικονομικού, ή πολιτικού και η καταπολέμησή του. Η Κίνηση, έχει θέση συμβουλευτική στο Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο των ΗΕ, συμμετέχει στις εργασίες της Επιτροπής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και στις ομάδες εργασίας που δραστηριοποιούνται στα πλαίσια του ΟΗΕ.

8.5.ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ ΦΕΜΙΝΙΣΤΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ:

Τα φεμινιστικά κινήματα είναι πολλά, ώστε μόνο μια γενική αναφορά μπορεί να γίνει για αυτά. Χαρακτηριστικό είναι ότι πολλά έχουν εξειδικευμένο

αντικείμενο, εθνικό, θρησκευτικό, τοπικό, επαγγελματικό. Ενδεικτικά μπορούν να αναφερθούν η Παγκόσμια Ένωση των Χριστιανικών Γυναικείων Ενώσεων, η Παγκόσμια Ένωση των Καθολικών Γυναικείων Οργανώσεων, η Διεθνής Οργάνωση των Σιωνιστών Γυναικών, η Ένωση των Γυναικών του Ειρηνικού, της Ασίας και της Άπω Ανατολής. Ακόμα η Διεθνής Ένωση Γυναικών, η Διεθνής Δημοκρατική Ομοσπονδία Γυναικών κλπ. Ανάμεσα σε όλες αυτές τις γυναικείες οργανώσεις και κινήματα το Διεθνές Συμβούλιο Γυναικών είναι ένα από τα παλαιότερα και ιδιαίτερα σημαντικό. Ιδρύθηκε στην Ουάσιγκτον το 1888.

9.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ:

Η προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων συνιστά μια από τις μεγαλύτερες αποδείξεις του ανθρώπινου πολιτισμού που μάχεται για την διατήρηση των αρχών και των αξιών του. Τόσο σε οικουμενικό όσο και σε περιφερειακό και κατ'επέκταση σε εθνικό επίπεδο, η παγκόσμια κοινότητα έχει κινητοποιηθεί ιδιαιτέρως μετά την λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου με σκοπό τον σεβασμό της ανθρώπινης ύπαρξης σε κάθε της δραστηριότητα, από τα κράτη και τους ιδιώτες. Άν και σε πολλά κείμενα που έχουν συναφθεί διεθνώς παρατηρούνται κενά (στις διατάξεις τους), γίνονται βήματα σταθερά προς την βελτίωση των συνθηκών υπεράσπισης των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε κάθε σημείο του πλανήτη.

Τα αρμόδια όργανα που έχουν συσταθεί για να αναλάβουν την υλοποίηση των διατάξεων των Διεθνών Συμβάσεων, έχουν περισσότερο επικουρικό χαρακτήρα, αφού το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης αφορά την εσωτερική έννομη τάξη των κρατών. Επιπλέον αξίζει να υπογραμμιστεί η σπουδαιότητα της δραστηριοποίησης μη κυβερνητικών οργανώσεων για την προαγωγή και διασφάλιση των Ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Κατα την συνεργασία τους μάλιστα με τους Διεθνείς Οργανισμούς και τις κατά τόπους κυβερνήσεις διακρίνονται για την πρωτοβουλία και τον πρωταγωνιστικό τους ρόλο προκειμένου να ενισχύσουν τις εξελίξεις οικονομικών, κοινωνικών, πολιτικών και πολιτισμικών θεμάτων.

Η παγκόσμια διάσταση των εφαρμογών της τεχνολογικής έρευνας κατα τους δυο τελευταίους

ιδιαίτερα αιώνες τείνει να μετατοπήσει το κέντρο βάρους του ανθρώπινου πολιτισμού από την ανθρωπιστική του βάση σε ανέλιξη οικονομικών κυρίως παραμέτρων εκτίμησης του βιοτικού επιπέδου των λαών. Με τον τρόπο αυτό εκούσες άκουσες επηρεάζουν την ευαισθησία των ίδιων των ανθρώπων να επιμείνουν στην διασφάλιση και την προαγωγή της αξίας του ανθρώπινου προσώπου και την έκφραση ελευθεριών και υποχρεώσεων έναντι του κοινωνικού συνόλου.

Στην αγγλική γλώσσα:

The protection of human rights composes one of the greatest proofs of human civilization, which fights in order to maintain its values and principles. The global community strives in regional and national level especially after the end of the Second World War, to ensure that each man is being respected both by state and citizens, in every one of his activities. Despite the fact that many international treaties have been written, there are blanks in their dispositions. Therefore steps are being taken so as fundamental rights are improved around the world. The organizations that have been constituted in order to put into action the dispositions of international treaties have a secondary role since the whole point is the legislation of the states. In addition, the activity of non governmental organizations is notable for they engender the promotion and insurance of human rights. The non governmental organizations in collaboration with international organizations and local goverments are

capable of being in the front line of economical, social, political and cultural human rights and fundamental liberations which are violated repeatedly in our times despite the technological evolution.

In modern societies there is still the need for substantive recognition of the right of every person and every people to live a decent life.

10.NΟΜΟΛΟΓΙΑ:

Ενδεικτικά:

- Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: απόφαση της 15^{ης} Νοεμβρίου 1966, Chahal κατα Ηνωμένου Βασιλείου. Ο κύριος Chahal είναι οπαδός του θρησκευματος των σιχ κατα του οποίου το Ηνωμένο Βασίλειο έχει εκδώσει πράξη απελάσεως προς την Ινδία. Προσφεύγει στην Ευρωπαϊκή δικαιοσύνη , προβάλλοντας ότι η Βρετανική νομοθεσία δεν του παρέχει την αποκλειστική προσφυγή που απαιτεί το άρθρο 13. Προβάλλει ότι, άν απελαθεί, θα υποστεί στην Ινδία μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3. Η κυβέρνηση του Ην. Βασιλείου θεωρεί την υπόθεση ως αναγόμενη στο χώρο της εθνικής ασφάλειας. Οι εξουσίες των δικαστών προς έλεγχο της πράξεως απελάσεως είναι εντελώς περιορισμένες. Το δικαστήριο δέχεται την προσφυγή.
- ΕΔΔΑ: απόφαση της 18^{ης} Δεκεμβρίου 1996, Λοϊζίδου κατα Τουρκίας. Μια Ελληνοκύπρια που επιχείρησε μάταια να

εισέλθει στο κατεχόμενο έδαφος της Κύπρου προκειμένου να ξαναβρεί την περιουσία της εκεί, προσφεύγει στα όργανα του Στρασβούργου κατά της Τουρκίας. Η επιτροπή αποφαινεται ότι η ευθύνη της Τουρκίας περιορίζεται μόνο στις ενέργειες του στρατού της που βρίσκεται στα σύνορα των δυο κοινοτήτων. Το δικαστήριο χαρακτηρίζει το Τουρκοκυπριακό κράτος παράνομο κατα το Διεθνές δίκαιο. Αναγνωρίζει ευθύνη της Τουρκίας για το σύνολο της Βόρειας Κύπρου. Κρίνει ότι η κυρία Λοϊζίδου υπάγεται στην δικαιοδοσία της Τουρκίας όταν εμποδίζεται να απολαύσει ουσιαστικώς τα περιουσιακά της δικαιώματα στο βόρειο τμήμα του νησιού.

- Υπόθεση Panasonic. Η απόφαση της 26/6/1980. Το δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι εξουσίες που το κοινοτικό δίκαιο παρέχει στην Επιτροπή ως προς την εξασφάλιση του ελεύθερου ανταγωνισμού καθώς και ο τρόπος με τον οποίο οι εξουσίες αυτές ασκήθηκαν στην περίπτωση της Panasonic (αιφνίδιος έλεγχος στην εταιρεία, φωτοτυπίες εγγράφων κλπ.) δεν βρισκόταν σε αντίθεση με το άρθρο 8 ωντης ΕΣΔΑ.
- Υπόθεση Johnston. Απόφαση της 15/5/1986. Το δικαστήριο είχε κληθεί να ερμηνεύσει την οδηγία 76/207, σχετικά με την ισότητα των φύλων ως προς την πρόσβαση σε απασχόληση. Η οδηγία αυτή προέβλεπε εξαιρέσεις για λόγους δημόσιας ασφάλειας, ταυτόχρονα όμως εισήγαγε και δυνατότητα δικαστικής προσφυγής για κάθε πολίτη που ισχυρίζεται ότι αποτελεί θύμα διάκρισης λόγω φύλου (ά 6). Στην προκείμενη περίπτωση η νομοθεσία του Ην. Βασιλείου απαγόρευσε την πρόσληψη γυναικών στα ένοπλα αστυνομικά σώματα της βόρειας Ιρλανδίας,

«νομιμοποιούσε» δε την απαγόρευση αυτή με ένα ιατρικό πιστοποιητικό περί ανικανότητας των γυναικών υποψηφίων, προβλέποντας ταυτόχρονα ότι το πιστοποιητικό αυτό δεν μπορούσε να προσβληθεί δικαστικά. Το δικαστήριο έκκρινε ότι αυτή η βρετανική διάταξη ήταν αντίθετη προς το άρθρο 6 της οδηγίας 76/207 και ότι επιπλέον η αρχή του δικαστικού ελεγχου κατοχυρώνεται τόσο στις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών όσο και στα άρθρα 6 και 13 της ΕΣΔΑ.

- Υπόθεση ΕΡΤ. Απόφαση της 18/6/1981, σχετικά με την Δημοτική Εταιρεία Πληροφόρησης που είχε ιδρύσει στην Θεσσαλονίκη ο τότε δήμαρχος Σ.Κούβελας, όπου το δικαστήριο έκρινε ότι οι εξαιρέσεις στην ελεύθερη εγκατάσταση και παροχή υπηρεσιών, τις οποίες επικαλείται κράτος μέλος, πρέπει να ερμηνεύονται υπό το φως των θεμελιωδών δικαιωμάτων, στη δε επίδικη υπόθεση υπό το φως του άρθρου 10 ΕΣΔΑ περί ελευθερίας εκφράσεως.

11.ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ – ΛΗΜΜΑΤΑ.

- ΔΑΣΕ:Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη
- ΔΔΧ: Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης
- ΔΟΕ (ΟΙΤ ή ILO):Διεθνής Οργάνωση Εργασίας
- ΔΣΑΠ:Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων
- ΔΣΟΙΚΠ:Διεθνές Σύμφωνο Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων

- ΔτΑ:Δικαιώματα του Ανθρώπου(περιοδικό)
- ΕΑΔ:Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
- ΕΕ:Ευρωπαϊκή Ένωση
- ΕΟΚ:Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
- ΕΣΔΑ:Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- ETS:European Treaty Series
- FAO:Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας (Food and Agriculture Organization)
- ILM:International Legal Materials
- ILO:International Labour Organisation, International Labour Conventions and Recommendations,1919-1991, Geneva,1992(2vol.)
- ΗΠΑ:Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
- ΗΕ: Ηνωμένα Έθνη
- ΚΑΚ:Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών
- LNTS:League of Nations Treaty Series
- ΟΑΕ(ΟUA):Οργάνωση Αφρικανικής Ενότητας (Organization of Union African)
- ΟΑΚ:Οργανισμός Αμερικανικών Κρατών
- ΟΔΔΑ:Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- ΟCΑΜ:Κοινή Οργάνωση Αφρικής – Μαδαγασκάρης
- ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
- UNESCO:Εκπαιδευτική, Επιστημονική και Πνευματική Οργάνωση
- UNTS:United Nations Treaty Series
- WHO:Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (World Health Organization)

- Πχ:παραδείγματος χάριν
- Σελ:σελίδα(ες)
- Σ:Σύνταγμα
- Δηλ:Δηλαδή
- Βλ:Βλέπε
- Κτλ:και τα λοιπά

Δικαίωμα(right), Θεμελιώδη δικαιώματα(Fundamental rights), Συστάσεις ,apartheid, Σύμβαση(treaty), Διακήρυξη(Declaration), Διεθνής Προστασία(International Protection), Πρωτόκολλα(Protocols), Κάνιστρα(Baskets), Επαλήθευση Εφαρμογή(Follow Up), Ανθρώπινη Διάσταση(Human Dimension), Διεθνής Αμνηστία (International Amnesty).

12.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Δαγτόγλου Π.Δ. «Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα» Τόμος Α΄, 2005.
- Δελούκα Ν., Λεωνίδα Ε., Ρίγγα Ζ., Μετάφραση, ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης του Συμβουλίου της Ευρώπης και το Διεθνές Σύμφωνο των Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών, Ανώτατη Βιομηχανική Σχολή Πειραιώς Έδρα Κοινωνικής Διοικήσεως, εκδ.1982
- Δημητρόπουλος Γ.Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, εκδ.Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2005.
- Ζάικος Νίκος « Η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου των ΗΕ», 2002.
- Θεοδωρόπουλος Χρήστος (επιμέλεια), Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα δικαιώματα του ανθρώπου,

Ανθρώπινα Δικαιώματα στην Ευρώπη και στην Αφρική, Συγκριτική ανάλυση (Human Rights in Europe and in Africa, Comparative analysis), Ελληνικές Πανεπιστημιακές εκδόσεις, Αθήνα, 1992.

- Καρατζά Λίλα, 4 Κώδικες συν 6, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2003
- Κασιμάτης Γ.(επιμέλεια), Ινστιτούτο Συνταγματικών Ερευνών, Το Σύνταγμα της Ελλάδας και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, εκδ.Σάκκουλα, 2001
- Μανωλοπούλου-Βαρβιτσιώτη Κατερίνα, Η διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εκδ. Ειρήνη ΕΠΕ, 1986
- Μπουρλογιάννη Χριστιάνα -Βράιλα, Ελένη Πετρουλά, (επιμέλεια), Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα δικαιώματα του ανθρώπου, Διεθνείς Συμβάσεις Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που δεσμεύουν την Ελλάδα.
- Μπρεδήμας Αντώνης, Διεθνείς Οργανισμοί, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, τεύχος Β, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1990.
- Μυλωνάς Δ.Θαλής, Ανατομία της Δημοκρατίας, Ατομικά Δικαιώματα και Διεθνής Κοινωνία, εκδ.Μνήμη, Αθήνα 1973
- Παπαδημητρίου Γεωργ., Η συνταγματοποίηση της ΕΕ, 2002
- Παπαδημητρίου Γ., Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Σταθμός στη θεσμική ωρίμανση της ΕΕ, 2001

- Παραράς, Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Διεθνή κείμενα για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001
- Περράκης Στέλιος, «Η ελληνική υπόθεση» ενώπιον των διεθνών οργανισμών (1967-1974), Δίκαιο και πολιτική της Διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1997.
- Περράκης Στέλιος, Διαστάσεις της διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, Ηνωμένα Έθνη-Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003.
- Π.Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, τόμος Β΄ εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005
- Ράικος, Συνταγματικό Δίκαιο, τόμος Β΄, τεύχος Α΄, Τα θεμελιώδη δικαιώματα, έκδ. τρίτη, Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1984
- Ρούκουνas Εμμανουήλ, Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα δικαιώματα του ανθρώπου, Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, εκδ. Εστία, 1995
- Σαρμάς Ιωάννης, Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της Επιτροπής, εκδ. Σάκκουλα 1998
- Σατλάνης Ν. Χρήστος, Εισαγωγή στο δίκαιο της διεθνούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003
- Σκανδάμης Ν. (επιμέλεια), Πολιτικά Θεμέλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα

- Τσάτσος Δημήτρης, Συνταγματικό Δίκαιο, τόμος Γ΄, θεμελιώδη Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, εκδ.Σάκκουλα, 1988
- Χριστοδουλίδης Θ., Στεφάνου Κ., Η Συνθήκη του Μάαστριχτ, Συνθετική θεώρηση, Πάντειο Πανεπιστήμιο: Κέντρο Ευρωπαϊκών Υποθέσεων, Μελέτες ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, εκδ. Σιδέρης, 1993
- Χριστοδουλίδης Θ.Μ., Εισαγωγή στη διεθνή οργάνωση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1984
- Χριστοδουλίδης Θ.Μ., εισαγωγή εις την γενική θεωρία των Διεθνών οργανισμών 1979
- Χρυσόγονος Χ.Κ., Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 2002

Ξενόγλωσση:

- Bossuyt M., «La distinction juridique entre les droits civils et politiques et les droits économiques et sociaux», revue des droits de l'homme, 1975.
- Humphrey J., « Political and related rights», in the bill of human rights.
- Jellinek G., System der Subjectiven öffentlichen Rechte, ανάτυπο της δεύτερης έκδοσης (1919), 1964
- Lillich R. «Civil Rights In Human Rights In International Law».
- Rigaux F., in fundamental rights – Two topics in international law.
- Vasak K., «Le Droit International des Droits De l'Homme», 1974(no140).
- Vierdag E., The Legal Nature of the Rights Granted by the Covenant on Economic, Social and Cultural

Rights, Netherlands Yearbook of International Law, 1978.

Ηλεκτρονική διεύθυνση:

- www.europa.eu.int/eur-lex
- www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf
- www.echr.coe.int
- www.humanrights.coe.int/cseweb
- www.icrc.org
- www.cpt.coe.int/en
- www.ilo.org
- www.coe.int